

Y Cod Derbyn i Ysgolion

PHOTO REDACTED DUE TO THIRD PARTY RIGHTS OR OTHER LEGAL ISSUES

Cod Statudol

Dogfen Cod Statudol Rhif: 002/2009
Dyddiad Cyhoeddi: Gorffennaf 2009

Y Cod Derbyn i Ysgolion

- Cynulleidfa** Awdurdodau Addysg Lleol; Cyrff Llywodraethu Ysgolion Sefydledig ac Ysgolion Gwirfoddol a Gynorthwyr; Awdurdodau Esgobaethol yr Eglwys; ysgolion cymunedol ac ysgolion gwirfoddol a reolir; Estyn; Cyngor Tribiwnlysoedd; Ysgrifenyddion Cyrff Proffesiynol yng Nghymru.
- Trosolwg** Mae'r Cod hwn yn nodi gofynion ac yn cynnig arweiniad ynghylch y swyddogaethau sydd gan awdurdodau lleol, cyrff llywodraethu ysgolion a gynhelir, fforymau derbyn a phaneli apelau derbyn i'w cyflawni mewn perthynas â derbyn i ysgolion. Rhaid i'r cyrff hyn "weithredu yn unol â'r" Cod.
- Camau i'w cymryd** Sicrhau y cydymffurfir yn llawn â'r Cod erbyn y flwyddyn ysgol 2011/12.
- Rhagor o wybodaeth** Mr Jeremy Frost
Is-adran Rheolaeth ac Effeithiolrwydd Ysgolion
Yr Adran Plant, Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau
Llywodraeth Cynulliad Cymru
Parc Cathays
Caerdydd CF10 3NQ
Ffôn: 029 2082 6562
Ffacs: 029 2082 6109
E-bost: SchoolsManagementDivision3@wales.gsi.gov.uk
- Copiau ychwanegol** Mae copïau ychwanegol ar gael yn y cyfeiriad uchod. Gallwch weld y ddogfen hon hefyd ar wefan Llywodraeth Cynulliad Cymru yn: www.cymru.gov.uk
- Dogfennau cysylltiedig** Gweler Atodiad F.

ISBN 978 0 7504 5069 0

© Hawlfraint y Goron Gorffennaf 2009

CMK-22-07-371

D6860809

Rhagair gan y Gweinidog Dros Blant, Addysg, Dysgu Gydol oes a Sgiliau

Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn credu'n gryf mewn bod yn agored ac yn deg. Mae'n bwysig cadw at yr egwyddorion hyn ym mhob agwedd ar y system derbyn i ysgolion. Gall y broses o ddechrau'r ysgol am y tro cyntaf neu symud rhwng ysgolion beri ansicrwydd a phryder ymysg rhieni a phlant fel ei gilydd. Gall system dderbyn deg a thryloyw sy'n gweithio'n dda chwarae rhan hollbwysig i helpu i leihau'r pryderon. Mae hefyd yn allweddol wrth sicrhau cyfle cyfartal. Bwriedir i'r Cod hwn fod yn sylfaen ar gyfer adeiladu gwell systemau derbyn.

Cyhoeddwyd rhagflaenydd y Cod hwn yn 1999 ac roedd yn rhoi lefel o gyfarwyddyd ynghylch y system derbyn i ysgolion a oedd yn briodol bryd hynny. Mae'r Cod wedi cael ei gryfhau er mwyn diwallu anghenion yr unfed ganrif ar hugain. Cydnabyddir y gall y system derbyn i ysgolion fod yn gymhleth ac y caiff ei chamddeall weithiau gan rieni ac, o bryd i'w gilydd, gan y rheini sy'n gyfrifol am ei gweinyddu. Nod y Cod newydd hwn yw darparu cyfarwyddyd cliriach ar gyfer pawb sy'n ymwneud â'r system derbyn i ysgolion er mwyn hwyluso system a gaiff ei rheoli'n effeithlon ac yn effeithiol. Ar yr un pryd, mae'r Cod hefyd yn ceisio diogelu buddiannau rhieni, plant a phobl ifanc drwy sicrhau bod y broses derbyn i ysgolion yn cael ei gweinyddu mor deg a chydadd â phosibl.

Rwy'n siŵr y caiff y Cod hwn groeso brwd ymhlith y rheini sydd â diddordeb yn y broses derbyn i ysgolion, ac edrychaf ymlaen at weld ei effaith gadarnhaol ar y broses derbyn i ysgolion yng Nghymru.

Jane Hutt

Y Gweinidog dros Blant, Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau

Cynnwys

Crynodeb	4
Pennod 1 - Cyflwyniad	5
Fforymau derbyn - Monitro'r cydymffurfio â'r Cod	7
Pennod 2 - Pennu'r trefniadau derbyn	8
Dyletswydd i ystyried yr hyn sydd orau gan rieni a phobl ifanc	8
Yr egwyddorion i'w dilyn	8
Y broses i'w dilyn	9
Cynnwys y trefniadau	16
Pennod 3 - Rhoi'r trefniadau derbyn ar waith	27
Ffurflenni cais	27
Cyfweld	29
Ymdrin â cheisiadau hwyr a cheisiadau y tu allan i'r rownd derbyn arferol	29
Rhestrï aros	32
Derbyn y tu allan i'r grŵp oedran arferol	33
Rhoi gwybod i rieni	34
Apelau derbyn	35
Tynnu cynnig lle yn ôl	36
Dyletswydd corff llywodraethu i roi penderfyniad awdurdod derbyn ar waith	36
Pŵer cyfarwyddo'r ALI	36
Gwybodaeth arall sy'n berthnasol i drefniadau derbyn ysgolion	37

Atodiad A	Ysgolion preswyl	48
Atodiad B	Fforymau derbyn	53
Atodiad C	Adroddiad blynyddol y fforwm derbyn	59
Atodiad D	Deddfwriaeth berthnasol arall	62
Atodiad E	Ffurflen gais enghreifftiol	65
Atodiad F	Dogfennau cysylltiedig	69
Atodiad G	Cychwyn	71
Geirfa		72

Crynodeb

Mae'r Cod ar Dderbyn i Ysgolion yn cynnwys cyfarwyddyd ymarferol ac yn pennu gofynion ynghylch cyflawni dyletswyddau yng nghyswllt derbyn i ysgolion. Mae gan awdurdodau lleol, cyrff llywodraethu ysgolion a gynhelir, paneli apelau derbyn a fforymau derbyn swyddogaethau yng nghyswllt derbyn i ysgolion dan Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998. Mae'r Cod yn cynnwys canllawiau sy'n esbonio nodau, amcanion a materion eraill sy'n berthnasol i gyflawni swyddogaethau derbyn a rhaid i bob un o'r cyrff neu'r unigolion dan sylw "weithredu'n unol" â'r Cod. Mae'r Cod yn disodli Derbyniadau i Ysgolion: Cod Ymarfer y Swyddfa Gymreig, a gyhoeddwyd ym mis Ebrill 1999.

Bydd y Cod newydd yn gymorth i bawb sydd â diddordeb mewn trefniadau derbyn ac apelio ac yn gymorth i sicrhau bod y system dderbyn yn gweithio er budd ysgolion ac er budd disgyblion. Dyma'r prif newidiadau a gyflwynir drwy'r Cod:

- gwahardd defnyddio meini prawf penodol ar gyfer gor-alw sy'n annheg neu'n annymunol;
- gofyniad bod meini prawf gor-alw'r awdurdodau derbyn yn cynnwys 'plant sy'n derbyn gofal' (plant mewn gofal) fel y maen prawf cyntaf ym mhob achos;
- gwaharddiad ar awdurdodau lleol rhag dirprwyo'n anffurfiol y cyfrifoldeb i ysgolion dros benderfynu ynglŷn â cheisiadau am leoedd (ac eithrio lle bo holl swyddogaeth gweithredu fel awdurdod derbyn wedi'i dirprwyo'n ffurfiol i'r corff llywodraethu);
- gosod a) un dyddiad dychwelyd ym mhob awdurdod lleol ar gyfer pob cais derbyn a wneir yn ystod y rownd derbyn arferol a b) un dyddiad ym mhob awdurdod lleol ar gyfer anfon llythyrau yn nodi'r penderfyniad;
- gofyniad bod rhestri aros yn cael eu cadw pan fydd gor-alw am leoedd mewn ysgolion; ac
- egluro a chryfhau rôl fforymau derbyn.

Pennod 1 - Cyflwyniad

1.1 Gwneir y Cod dan adran 84 Deddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998 (a elwir yn Ddeddf 1998 yn y Cod hwn) fel y'i diwygiwyd gan adran 40 Deddf Addysg ac Arolygiadau 2006 (a elwir yn Ddeddf 2006 yn y Cod hwn), sy'n mynnu bod Gweinidogion Cymru'n cyhoeddi Cod ar gyfer cyflawni swyddogaethau derbyn gan awdurdodau addysg lleol y cyfeirir atynt yn y Cod hwn fel awdurdodau lleol (ALLau), gan gyrff llywodraethu ysgolion sefydledig a chan gyrff llywodraethu ysgolion gwirfoddol a gynorthwyr, gan fforymau derbyn a chan baneli apelau derbyn. Mae gan bob un o'r gyrff hyn ddyletswydd statudol i "weithredu'n unol" â'r Cod hwn ac â'r Cod Apelau Derbyn i Ysgolion.

1.2 Mae'r Cod hwn yn disodli'r Cod Ymarfer blaenorol ar gyfer Derbyn i Ysgolion (1999) ac mae'n berthnasol i dderbyn disgyblion i ysgolion cynradd ac uwchradd (gan gynnwys y chweched dosbarth (Blwyddyn 12)). Daw i rym ar 15 Gorffennaf 2009 ac mae'n berthnasol i drefniadau ar gyfer derbyn plant o 2010/11 ymlaen. (Gweler Atodiad G am fanylion ynghylch pryd y daw darpariaethau penodol i rym). Yn gyffredinol, rhaid dilyn y Cod ar unwaith wrth weinyddu'r broses dderbyn o ddydd i ddydd. Pan fyddai newidiadau a gyflwynir gan y Cod yn dibynnu ar ymgynghori, penderfyniadau a chyhoeddi trefniadau derbyn, disgwylid i'r rhain gael eu cynnwys yn y trefniadau a gyhoeddwyd ar gyfer 2011/12 ymlaen. Dylid darllen y Cod ochr yn ochr â'r Cod Apelau Derbyn i Ysgolion ac arweiniad a deddfwriaeth arall sy'n effeithio ar dderbyn ac ar apelau derbyn yng Nghymru. Ceir rhestr o'r dogfennau perthnasol yn Atodiad F.

1.3 Mae'r Cod yn cyfeirio at y gofynion statudol fel y maent ar hyn o bryd (h.y. a orfodir drwy ddeddfwriaeth sylfaenol neu is-ddeddfwriaeth) ac mae'r Cod ei hun yn gorfodi gofynion gorfodol newydd y mae'n rhaid i'r gyrff hynny a restrir ym mharagraff 1.6 isod gydymffurfio â hwy. Ceir cyfeiriad at y ddarpariaeth statudol berthnasol yn y testun neu yn y troednodyn fel sy'n briodol. Lle bydd y Cod hwn (neu ddarpariaethau statudol) yn gorfodi gofynion gorfodol dywedir ei bod yn **rhaid** i'r gyrff perthnasol gydymffurfio â'r gofyniad penodol neu â'r ddarpariaeth benodol. Lle bydd y Cod hwn yn gwahardd arferion, dywedir ei bod yn **rhaid** i'r corff neu'r gyrff perthnasol **beidio** â dilyn yr arfer hwn.

1.4 Mae'r Cod hwn hefyd yn cynnwys canllawiau y dylai'r cyrff perthnasol eu dilyn oni allant ddangos bod cyfiawnhad dros beidio â gwneud hynny. Lle bydd y canllawiau'n cyfeirio at arferion da, bydd y Cod yn dweud y **dylai'r** cyrff perthnasol ddilyn y canllawiau penodol. Ar y llaw arall, lle bydd y canllawiau'n cyfeirio at weithredoedd sydd fel arfer yn cael eu hystyried yn arferion gwael, bydd y Cod yn dweud **na ddylid** dilyn yr arfer, er y gall fod amgylchiadau eithriadol lle bydd modd cyfiawnhau hynny.

1.5 Oni bydd awdurdod neu gorff yn cydymffurfio â'r darpariaethau gorfodol yn y Cod hwn, gallai hynny arwain at gyflwyno gwrthwynebiad statudol (gweler paragraff 2.13) neu gŵyn i Weinidogion Cymru. Oni ddilynnir canllawiau'r Cod hwn, gall hynny hefyd arwain at gadarnhau gwrthwynebiad neu gŵyn heblaw bod yr awdurdodau derbyn yn gallu cyfiawnhau gwyro oddi wrth y canllawiau hynny.

1.6 Mae'n ddyletswydd statudol ar y cyrff a ganlyn i weithredu'n unol â'r Cod hwn ac â'r Cod Apelau Derbyn i Ysgolion:

- **Awdurdodau derbyn** - yr ALLau yw'r awdurdodau derbyn ar gyfer ysgolion cymunedol ac ysgolion gwirfoddol a reolir, onid yw'r swyddogaeth wedi'i dirprwyo'n llwyr i'r corff llywodraethu, dan adran 88(1) (a) (ii) Deddf 1998. Cyrff llywodraethu yw'r awdurdodau derbyn ar gyfer ysgolion sefydledig ac ysgolion gwirfoddol a gynorthwyir.
- **Cyrff llywodraethu** (pan nad ydynt yn awdurdodau derbyn).
- **ALLau** (pan nad ydynt yn gweithredu fel awdurdodau derbyn).
- **Fforymau derbyn.**
- **Paneli apelau derbyn.**

1.7 Nid yw'r Cod hwn yn ceisio rhoi arweiniad ar bopeth. Bydd amgylchiadau lleol yn amrywio'n fawr a'r awdurdodau derbyn sydd yn y lle gorau i arwain o ran ystyried, ar y cyd â phartneriaid yn eu hardal, sut mae diwallu anghenion rhieni a phlant. Nod y Cod hwn yw adeiladu ar sail yr arferion da hynny sy'n bodoli eisoes.

1.8 Bwriedir y Cod yn bennaf ar gyfer y rheini sy'n gyfrifol am benderfynu ynglŷn â'r trefniadau derbyn a'u rhoi ar waith ac ar gyfer aelodau paneli apêl a'u clerod ond mae'n bosibl y bydd o fudd i rieni ac i bobl eraill hefyd.

Fforymau derbyn - Monitro'r cydymffurfio â'r Cod

1.9 **Rhaid** i fforymau derbyn fonitro'r cydymffurfio â'r Cod hwn. Ceir manylion ynglŷn â'u rôl yn hyn o beth yn Atodiad B, ynghyd â'r pro-fforma a ddefnyddir i wneud datganiadau blynyddol gorfodol i Lywodraeth Cynulliad Cymru at ddibenion monitro (Atodiad C).

Pennod 2 - Pennu'r Trefniadau Derbyn

Dyletswydd i ystyried yr hyn sydd orau gan rieni a phobl ifanc

2.1 Yn ôl adrannau 86 a 86A Deddf 1998, rhaid i awdurdodau derbyn wneud trefniadau sy'n galluogi rhieni¹ plant yn eu hardal a phobl ifanc yn achos disgyblion chweched dosbarth a gaiff eu derbyn i flwyddyn academaidd 2010/11 ac ar ôl hynny, i ddweud pa ysgol a fyddai orau ganddynt ac i roi rhesymau dros y dewis hwnnw. Lle bydd rhiant neu berson ifanc yn mynegi dewis o'r fath yn unol â'r trefniadau hynny, dan adrannau 86 a 86B, bydd yn ddyletswydd benodol ar ALLau ac ar gyrff llywodraethu i gydymffurfio â'r dewis hwnnw, oni bydd yr eithriadau a geir yn adrannau 86(3), 86B ac 87 Deddf 1998 yn berthnasol. Gellir crynhoi'r rhain fel hyn:

- Lle byddai cydymffurfio â'r dewis yn anafanteisiol o ran darparu addysg effeithlon neu ddefnyddio adnoddau'n effeithlon (gan gynnwys anfantais a allai godi oherwydd bod angen cymryd camau i sicrhau bod yr ysgol yn cydymffurfio â'r cyfyngiad ar faint dosbarth babanod);
- Lle mae'r trefniadau derbyn i'r chweched dosbarth mewn ysgol yn dibynnu'n llwyr ar ddethol ar sail gallu neu ddawn ac y byddai cydymffurfio â'r dewis yn anghydnaws â dethol dan y trefniadau hynny;
- Lle bydd plentyn wedi'i wahardd yn barhaol o ddwy ysgol neu fwy a'r gwaharddiad diweddaraf wedi digwydd yn ystod y ddwy flynedd diwethaf.

Yr egwyddorion i'w dilyn

2.2 Wrth lunio'u trefniadau derbyn, rhaid i awdurdodau derbyn sicrhau bod yr arferion a'r meini prawf a ddefnyddir i benderfynu ynglŷn â dyrannu lleoedd mewn ysgolion:

- Yn glir yn yr ystyr nad oes dim amheuaeth yn eu cylch a'u bod yn hawdd eu deall. Nid yw trefniadau amwys ond yn arwain at ansicrwydd a gall hyn gyfyngu ar allu rhieni i wneud dewis ystyrlon ar gyfer eu plant.
- Yn wrthrychol ac wedi'u seilio ar ffeithiau hysbys. Rhaid i awdurdodau derbyn a chyrff llywodraethu beidio â gwneud penderfyniadau goddrychol, na defnyddio meini prawf sy'n oddrychol neu'n fymptyol eu natur.

¹ Yn ôl adran 576 Deddf Addysg 1996, yng nghyswllt person ifanc neu blentyn, mae'r term 'rhiant' yn cynnwys pobl nad ydynt yn rhieni ond sy'n ysgwyddo cyfrifoldeb rhiant (fel y'i diffinnir yn Neddf Plant 1989) neu'n gofalu am y plentyn.

- Yn gyfiawn o ran eu gweithdrefn a hefyd yn deg i bob grŵp o blant (gan gynnwys y rheini y mae ganddynt anghenion dysgu ychwanegol (ALN), anabledau, y rheini sydd dan ofal cyhoeddus, neu sydd efallai'n ofalwyr ifanc).
- Yn sicrhau bod gwybodaeth ynglŷn â derbyn ar gael yn rhwydd i rieni neu ofalwyr a'i bod yn gymorth iddynt. (Yn ôl y Rheoliadau, rhaid i'r ALL gynhyrchu prosiectws cyfansawdd sy'n egluro'r trefniadau derbyn ar gyfer pob ysgol yn eu hardal. Gweler paragraff 2.12).
- Yn cydymffurfio â'r holl ddeddfwriaeth berthnasol ac wedi cael eu pennu'n unol â'r gofynion statudol ac â darpariaethau'r Cod hwn. Oni chydymffurfir â gofyniad statudol neu os bwriedir defnyddio trefniadau anghyfreithlon, gellir cyfeirio'r achos at Weinidogion Cymru a gall y rheini ddefnyddio pwerau dan adran 496 Deddf Addysg 1996 er mwyn rhoi cyfarwyddyd i orfodi'r gofyniad statudol neu i atal gweithred anghyfreithlon.

Y broses i'w dilyn

Blwyddyn benderfynu

2.3 **Rhaid** ymgynghori ynghylch trefniadau derbyn a'u pennu ar gyfer pob ysgol a gynhelir² rhwng 1 Medi a 15 Ebrill yn y flwyddyn ysgol sy'n dechrau ddwy flynedd cyn y flwyddyn ysgol y bydd y trefniadau'n berthnasol iddi (y 'flwyddyn benderfynu'³). Cam cyntaf y broses yw i'r awdurdod derbyn lunio'r trefniadau a gynigir yn unol â'r egwyddorion a restrwyd uchod. Yna, **rhaid** ymgynghori ynglŷn â'r trefniadau hyn a gynigir (ac eithrio fel y nodir isod).

Ymgynghori

2.4 Rhaid i ALLau ymgynghori bob blwyddyn ynglŷn â'r trefniadau derbyn ar gyfer yr ysgolion hynny y maent yn awdurdod derbyn ar eu cyfer. Hefyd, rhaid i gyrff llywodraethu sydd hefyd yn awdurdod derbyn ar gyfer ysgol ymgynghori bob blwyddyn, ac eithrio lle maent wedi ymgynghori ynglŷn â'u trefniadau arfaethedig o fewn y ddwy flynedd benderfynu flaenorol, ac nad oes newid wedi bod i'r trefniadau hynny na gwrthwynebiad wedi'i gyflwyno i Weinidogion Cymru (neu i'r Cynulliad Cenedlaethol cyn hynny) ynglŷn â'u trefniadau derbyn yn ystod y pum mlynedd

² Adran 20 Deddf 1998.

³ Rheoliadau Addysg (Penderfynu Trefniadau Derbyn) (Cymru) 2006.

blaenorol. Yn ogystal â hyn, rhaid i'r ALI sy'n cynnal yr ysgol fod wedi hysbysu Gweinidogion Cymru bod pob awdurdod derbyn yn yr ardal berthnasol⁴ wedi ymgynghori yn ôl y gofyn yn y flwyddyn benderfynu berthnasol.

2.5 Rhestrir y cyrff y mae'n **rhaid** i awdurdodau derbyn ymgynghori â hwy yn y tabl isod:

Awdurdod Derbyn	Rhaid ymgynghori â
Allau.	Corff llywodraethu'r ysgol berthnasol; pob ALI cyffiniol; awdurdodau derbyn pob ysgol arall a gynhelir yn yr ardal berthnasol; cyrff llywodraethu pob ysgol arall yn yr ardal berthnasol (h.y. ysgolion cymunedol ac ysgolion gwirfoddol a reolir nad yw'r pwerau derbyn wedi'u dirprwyo iddynt).
Cyrff llywodraethu ysgolion cynradd sefydledig ac ysgolion cynradd gwirfoddol a gynorthwyr, ac ysgolion cynradd cymuned ac ysgolion cynradd gwirfoddol a reolir y dirprwywyd y cyfrifoldeb dros drefniadau derbyn iddynt.	Yr ALI sy'n eu cynnal; yr awdurdodau derbyn ar gyfer pob ysgol gynradd arall a gynhelir yn yr ardal berthnasol; unrhyw ALI y mae ei ardal yn ffinio ar yr ardal berthnasol; cyrff llywodraethu pob ysgol gynradd arall yn yr ardal berthnasol (h.y. ysgolion cymunedol ac ysgolion gwirfoddol a reolir nad yw'r pwerau derbyn wedi'u dirprwyo iddynt).
Cyrff llywodraethu ysgolion uwchradd sefydledig ac ysgolion uwchradd gwirfoddol a gynorthwyr, ac ysgolion uwchradd cymuned ac ysgolion uwchradd gwirfoddol a reolir y dirprwywyd y cyfrifoldeb dros drefniadau derbyn iddynt.	Yr ALI sy'n eu cynnal; yr awdurdodau derbyn ar gyfer pob ysgol arall a gynhelir yn yr ardal berthnasol; unrhyw ALI y mae ei ardal yn ffinio ar yr ardal berthnasol; cyrff llywodraethu pob ysgol arall yn yr ardal berthnasol (h.y. ysgolion cymunedol ac ysgolion gwirfoddol a reolir nad yw'r pwerau derbyn wedi'u dirprwyo iddynt).

⁴ Rheoliadau Addysg (Meysydd Perthnasol i Ymgynghori â hwy ynglŷn â Threfniadau Derbyn) 1999.

2.6 Rhestrir y cyrff y **dylai** awdurdodau derbyn ymgynghori â hwy hefyd yn y tabl isod:

Awdurdod Derbyn	Rhaid ymgynghori â
Allau.	Y fforwm derbyn sy'n gwasanaethu'r ardal berthnasol; lle cynigir newid sylweddol, rhieni'r plant y mae hyn yn debygol o effeithio arnynt.
Cyrff llywodraethu ysgolion sefydledig ac ysgolion gwirfoddol a gynorthwyr ac ysgolion cymunedol ac ysgolion gwirfoddol a reolir y dirprwywyd y cyfrifoldeb dros drefniadau derbyn iddynt.	Y fforwm derbyn sy'n gwasanaethu'r ardal berthnasol; lle dynodwyd ysgol yn ysgol grefyddol ei chymeriad, awdurdod yr esgobaeth berthnasol; lle cynigir newid sylweddol, rhieni'r plant y mae hyn yn debygol o effeithio arnynt.

2.7 **Rhaid** i'r ymgynghori fod yn ymgynghori ysgrifenedig a **rhaid** iddo gynnwys manylion llawn y trefniadau derbyn a gynigir ar gyfer pob ysgol, gan gynnwys:

- a. y niferoedd a dderbynnir ar gyfer unrhyw grŵp oedran y bydd plant gan amlaf yn cael eu derbyn iddo⁵ (y grwpiau oedran perthnasol);
- b. y gweithdrefnau ar gyfer ymgeisio a'r amserlen ar gyfer y broses dderbyn;
- c. y meini prawf a ddefnyddir ar gyfer gor-alw;
- d. unrhyw ofynion ar wahân ar gyfer derbyn a'r meini prawf ar gyfer gor-alw am leoedd yn y chweched dosbarth;
- e. y trefniadau a'r meini prawf ar gyfer gor-alw am leoedd meithrin, os yw hynny'n berthnasol;
- f. gwybodaeth ynglŷn â sut mae rhestri aros yn gweithredu ac am faint y cânt eu cadw (h.y. o leiaf tan 31 Awst yn y flwyddyn derbyn a thu hwnt i hynny yn ôl disgrisiwn yr awdurdodau derbyn);
- g. gwybodaeth ynglŷn â thrin ceisiadau hwyr (h.y. y rheini sy'n methu'r dyddiad cau) a chyflwyno a phrosesu ceisiadau y tu allan i'r rownd derbyn arferol (gweler paragraff 3.9 i 3.15);

⁵ Fel y'i diffinnir yn adran 142 Deddf 1998.

- h. manylion ynglŷn â sut y rhoddir gwybod i rieni am benderfyniadau derbyn ac am sut mae defnyddio’u hawl i apelio;
- i. lle bydd gan ysgol drefniadau dethol rhannol eisoes⁶ y drefn ar gyfer gweithredu’r trefniadau dethol rhannol hynny;
- j. gwybodaeth ynglŷn ag unrhyw ddarpariaeth a wnaed ar gyfer bandio disgyblion;
- k. mapiau o’r dalgylch (lle bo hynny’n briodol).

2.8 Wrth benderfynu faint o ddisgyblion i’w derbyn i grŵp oedran perthnasol, **rhaid** i awdurdodau derbyn ystyried y ‘nifer derbyn dangosol’ ar gyfer y grŵp blwyddyn perthnasol hwnnw. Y nifer derbyn dangosol yw’r nifer a bennir drwy ddefnyddio’r dull asesu capasiti yn yr arweiniad a geir yn y ddogfen ‘Mesur Capasiti Ysgolion yng Nghymru’. Mae’r arweiniad hwn ar gael ar wefan Llywodraeth Cynulliad Cymru yn www.cymru.gov.uk.

2.9 **Rhaid** i’r ymgynghori **beidio** â dechrau cyn dechrau’r flwyddyn benderfynu (1 Medi) a **rhaid** ei gwblhau erbyn 1 Mawrth yn y flwyddyn honno.

Penderfynu ynglŷn â’r trefniadau

2.10 Ar ôl gorffen ymgynghori, **rhaid** i awdurdodau derbyn bennu eu trefniadau derbyn naill ai yn eu ffurf wreiddiol neu gydag unrhyw addasiadau a wêl yr awdurdod yn dda erbyn 15 Ebrill yn y flwyddyn benderfynu. Yna, **rhaid** iddynt hysbysu pawb yr ymgynghorwyd â hwy (neu y byddent wedi ymgynghori â hwy oni buasai’r eithriad ym mharagraff 2.4 yn berthnasol) drwy lythyr o fewn 14 diwrnod ynglŷn â’r trefniadau y penderfynwyd eu dilyn.

Cyhoeddi’r trefniadau

2.11 Lle bydd yr awdurdod derbyn wedi penderfynu ynglŷn â nifer derbyn ar gyfer grŵp oedran perthnasol a bod hwnnw’n is na’r nifer dangosol cyfredol ar gyfer y grŵp oedran hwnnw, neu lle bydd y trefniadau derbyn yn caniatáu dethol disgyblion ar sail gallu, **rhaid** cyhoeddi’r rhain mewn papur newydd lleol o fewn 14 diwrnod ar ôl gwneud y penderfyniad. **Rhaid** i’r manylion a gyhoeddir

⁶ Fel y’i diffinnir yn adran 100 Deddf 1998..

gynnwys esboniad ynglŷn â hawl rhieni i gyflwyno gwrthwynebiad gerbron Gweinidogion Cymru i drefniadau dethol o'r fath neu i'r nifer derbyn is. **Dylai'r** awdurdod derbyn ymgynghori â rhieni ac â phartion eraill sydd â diddordeb ynglŷn â'i fwriad i bennu nifer is.

2.12 **Rhaid** i bob ALL gyhoeddi prosiectws cyfansawdd bob blwyddyn yn rhestru'r trefniadau derbyn a bennwyd (gan gynnwys amserlen ar gyfer y broses dderbyn sy'n nodi'r dyddiadau perthnasol ar gyfer derbyn a phenderfynu ar geisiadau ac ar gyfer derbyn apelau) ar gyfer **pob** ysgol a gynhelir yn ei ardal⁷ a sicrhau bod y trefniadau diweddaraf wedi'u cynnwys. **Rhaid** cyhoeddi'r prosiectws hwn erbyn 1 Hydref yn y flwyddyn ysgol sy'n dod yn union o flaen y flwyddyn ysgol y bydd trefniadau derbyn yn berthnasol iddi neu chwe wythnos fan hwyrach cyn y dyddiad olaf pan gaiff rhieni ddweud beth a fyddai orau ganddynt. **Rhaid** i awdurdodau derbyn nad ydynt yn ALLau sicrhau eu bod yn rhoi copi o'u trefniadau derbyn i'r ALL perthnasol mewn digon o bryd i'r ALL allu cydymffurfio â'r gofynion cyhoeddi hyn.

Gwrthwynebiadau i'r trefniadau

2.13 Os bydd y cyrff a restrir ym mharagraff 2.5, sef y rhai y mae'n rhaid ymgynghori â hwy, yn dymuno gwrthwynebu'r trefniadau derbyn a bennwyd, **rhaid** iddynt wneud hynny drwy ysgrifennu at Weinidogion Cymru o fewn chwe wythnos i'r dyddiad pan gawsant eu hysbysu bod y trefniadau wedi'u pennu⁸. Dim ond os bydd Gweinidogion Cymru'n fodlon nad oedd yn rhesymol ymarferol i'r gwrthwynebiad fod wedi cyrraedd yn gynharach nag a wnaeth yr ystyrir gwrthwynebiadau a dderbynnir yn hwyrach na hyn.

2.14 Fodd bynnag, ni chaiff corff llywodraethu ysgol gymunedol neu ysgol wirfoddol a reolir (nad oes pwerau derbyn wedi'u dirprwyo iddi) wrthwynebu:

- Trefniadau derbyn unrhyw ysgol gymunedol arall neu ysgol wirfoddol a reolir arall yn yr ardal berthnasol y mae'r ALL yn awdurdod derbyn ar ei chyfer; neu
- Y trefniadau derbyn ar gyfer yr ysgol y maent yn gorff llywodraethu arni, onid yw'r gwrthwynebiad yn ymwneud â phennu'r nifer derbyn ar gyfer yr ysgol honno (gweler paragraff 2.8).

⁷ Rheoliadau Addysg (Gwybodaeth Ysgolion) (Cymru) 2002.

⁸ Rheoliadau Addysg (Gwrthwynebiadau i Drefniadau Derbyn) (Cymru) 2006.

2.15 Ni ellir gwrthwynebu os mai hanfod y gwrthwynebiad yw ceisio newid y trefniadau derbyn nad oes ond modd eu newid drwy gyhoeddi cynigion statudol, er enghraifft, cyflwyno bandio ar gyfer disgyblion neu dderbyn un rhyw yn unig.

Gwrthwynebiadau rhieni

2.16 Caiff rhieni sy'n gymwys i wrthwynebu (gweler paragraff 2.18) wneud hynny os oes trefniadau dethol 'sy'n bodoli eisoes', h.y. trefniadau ar gyfer dethol ar sail gallu sydd wedi bodoli ers dechrau blwyddyn ysgol 1997/98. Fodd bynnag, nid yw'r hawl hon i wrthwynebu'n berthnasol i fandio disgyblion nac i dderbyn disgyblion i'r chweched dosbarth.

2.17 Hefyd, caiff rhieni cymwys wrthwynebu nifer derbyn a gynigir ar gyfer unrhyw grŵp blwyddyn os yw hwnnw wedi'i bennu'n is na'r hyn a geir drwy ddefnyddio'r dull asesu capasiti yn yr arweiniad a geir yn y ddogfen "Mesur Capasiti yn Ysgolion Cymru" (gweler paragraff 2.8).

2.18 Er mwyn bod yn gymwys i wrthwynebu trefniadau dethol sy'n bodoli eisoes, **rhaidd** i riant fod yn byw yn yr ardal berthnasol ar gyfer yr ysgol a bod â phlentyn o oedran ysgol gorfodol mewn addysg gynradd. Er mwyn bod yn gymwys i wrthwynebu'r nifer derbyn a gynigir, **rhaidd** i riant fod yn byw yn yr ardal berthnasol ar gyfer yr ysgol a bod â phlentyn rhwng 2 a 5 oed neu blentyn sydd o oedran ysgol gorfodol ac yn cael addysg gynradd. Dim ond os bydd pum riant neu fwy'n gwneud yr un gwrthwynebiad neu'r un gwrthwynebiad yn ei hanfod i'r un trefniadau derbyn y caiff Gweinidogion Cymru benderfynu yn ei gylch.

Amrywio'r trefniadau a bennwyd

2.19 Ar ôl pennu'r trefniadau derbyn ar gyfer blwyddyn academiaidd, dim ond dan yr amgylchiadau hyn y ceir eu hamrywio:

- a. Mae'r amgylchiadau wedi newid yn sylweddol (e.e. tân wedi dinistrio ystafell ddosbarth);

- b. Bod camgymeriad, hepgoriad neu gamargraffu dilys yn y trefniadau a bennwyd, neu fod awdurdod derbyn wedi cael gwybod bod ei drefniadau derbyn yn cynnwys arferion anghyfreithlon;
- c. Bod awdurdod derbyn yn gweld angen diwygio'i drefniadau derbyn yn unol â phenderfyniad Gweinidogion Cymru ynglŷn ag ysgol arall sydd â'r un trefniadau derbyn neu'r un trefniadau derbyn yn eu hanfod; neu
- d. Bod angen amrywio'r nifer derbyn a bennwyd i roi'r cynigion statudol cymeradwy a gyhoeddwyd dan adran 28 Deddf 1998 ar waith.

2.20 Yn achos a, b ac c uchod, rhaid i'r awdurdod derbyn yn gyntaf roi gwybod i'r sawl yr ymgynghorir â hwy a restrir ym mharagraff 2.5 uchod am yr amrywiad a gynigir, ac yna gyfeirio'r mater at Weinidogion Cymru iddynt benderfynu yn ei gylch. Nid oes gofyn dilyn y broses hon yng nghyswllt pwynt d na'r amrywiad sy'n angenrheidiol er mwyn rhoi'r flaenoriaeth gyntaf i blant sy'n derbyn gofal y darparwyd ar eu cyfer yn y Rheoliadau⁹.

Trefniadau derbyn ar gyfer ysgolion newydd

2.21 Roedd Rheoliadau Ysgolion Newydd (Derbyniadau) (Cymru) 2006 yn esbonio proses pennu'r trefniadau derbyn cychwynnol ar gyfer ysgolion newydd. Wrth wneud y trefniadau hyn, dylid dilyn yr egwyddorion, y gofynion a'r arweiniad a geir yn y Cod hwn.

Cyhoeddi un dyddiad ar gyfer dychwelyd ceisiadau ac un dyddiad ar gyfer cynnig lle

2.22 Er mwyn sicrhau cysondeb rhwng awdurdodau derbyn ac osgoi dryswch ar ran rhieni, **rhaid** i bob awdurdod derbyn mewn unrhyw ardal ALL gael un dyddiad ar gyfer dychwelyd ceisiadau cynradd a cheisiadau uwchradd ar gyfer y flwyddyn derbyn arferol, a **rhaid** iddynt anfon pob llythyr sy'n nodi'r penderfyniad ar ddyddiadau y cytunwyd arnynt drwy ymgynghori â phob awdurdod derbyn yn yr ardal. Gellir cytuno ar ddyddiadau gwahanol ar gyfer ceisiadau cynradd a cheisiadau uwchradd. Dylai'r awdurdodau derbyn ymgynghori â'u hawdurdodau cymdogol drwy eu fforwm derbyn i gytuno ar un dyddiad, lle bydd hyn yn ymarferol.

⁹ Rheoliadau Addysg (Derbyn Plant sy'n Derbyn Gofal) (Cymru) 2009.

Cynnwys y trefniadau

2.23 **Rhaid** i bob ysgol a gynhelir yng Nghymru (gan gynnwys ysgolion y dynodwyd eu bod yn ysgolion crefyddol eu cymeriad) os oes ganddynt ddigon o leoedd ar gael, gynnig lle i bob plentyn sydd wedi ymgeisio (ac eithrio'u bod wedi'u gwahardd ddwywaith, gweler paragraffau 3.54 i 3.56). Fodd bynnag, bydd mwy o geisiadau'n cyrraedd ar gyfer rhai ysgolion nag sydd o leoedd. Felly, **rhaid** i awdurdodau derbyn bennu meini prawf, fel rhan o'u trefniadau derbyn, sy'n dweud sut y caiff lleoedd eu dyrannu os bydd gor-alw. **Rhaid** i awdurdodau sicrhau bod y meini prawf hyn yn deg, bod y drefn a ddilynir wrth eu rhoi ar waith yn cael ei gwneud yn glir, a bod darpariaeth ar gyfer dewis rhwng ymgeiswyr os bydd angen gwahaniaethu rhyngddynt ar ôl defnyddio'r maen prawf olaf a ddefnyddir. **Rhaid** sicrhau **nad** yw'r meini prawf yn gofyn am 'ddechongli' o unrhyw fath a'u bod yn glir ac yn ddiamwys.

2.24 Mae'r bennod hon yn gwahardd defnyddio meini prawf annheg neu annymunol ar gyfer gor-alw. Mae hefyd yn cynnig canllawiau ac enghreifftiau o arferion da ar gyfer awdurdodau derbyn i'w cynorthwyo i bennu meini prawf sy'n deg i bob plentyn ac i'w teuluoedd.

2.25 Yn y bennod hon, ymdrinnir â'r meini prawf mwyaf cyffredin ar gyfer gor-alw ond nid yw'n ymarferol cynnig rhestr gyflawn o'r hyn sy'n arfer da a'r hyn nad yw. Er enghraifft, efallai fod ambell faen prawf nad oes sôn amdano yma sydd hefyd yn annheg ac na ddylid ei gynnwys yn nhrefniadau derbyn ysgol. Mae'n bosibl i faen prawf fod yn deg dan rai amgylchiadau ac yn annheg dan amgylchiadau eraill, fel sy'n wir am y maen prawf brodyr a chwiorydd. Awdurdodau derbyn, gan weithredu'n unol â darpariaethau a chanllawiau'r Cod hwn, sydd i benderfynu pa feini prawf a ddefnyddir ganddynt dan ba amgylchiadau.

Gwahardd meini prawf annheg ar gyfer gor-alw

2.26 Wrth bennu meini prawf ar gyfer gor-alw **rhaid** i awdurdodau derbyn **beidio** â gwneud y canlynol:

- Mabwysiadu meini prawf sy'n dethol disgyblion ar sail gallu neu ddawn (ac eithrio yng nghyswllt y chweched dosbarth mewn ysgolion)¹⁰ ac eithrio mewn ysgolion sydd â threfniadau dethol rhannol a oedd eisoes ar waith ddechrau blwyddyn ysgol 1997/98 a bod ganddynt yr hawl i barhau i ddethol ar sail gallu. Dim ond un ysgol yng Nghymru sydd â threfniadau dethol rhannol. Mae'r gwaharddiad cyffredinol ar feini prawf seiliedig ar allu, yng nghyswllt ysgolion cyfrwng Cymraeg, yn cynnwys y gallu i siarad Cymraeg.
- Rhoi mwy o flaenoriaeth i blant y mae eu rhieni'n fwy abl neu'n fwy parod i gefnogi ethos yr ysgol neu i gefnogi'r ysgol yn ariannol neu mewn rhyw fodd arall.
- Rhoi mwy o flaenoriaeth i blant ar sail cefndir neu statws y rhieni, gan gynnwys statws priodasol neu gyfeiriadedd rhywiol.
- Ystyried adroddiadau am ymddygiad, agwedd neu gyrhaeddiad blaenorol.
- Gwahaniaethu yn erbyn plant y mae ganddynt ALN neu anabledau neu roi'r plant hynny dan anfantais.
- Dyrannu lleoedd mewn ysgol ar y sail bod brawd neu chwaer neu berthynas arall yn gyn-ddisgybl.
- Ystyried ymddygiad aelodau eraill teulu plentyn, boed hynny'n dda neu'n ddrwg, gan gynnwys cofnod presenoldeb da neu wael.
- Rhoi blaenoriaeth i blant y mae neu y bu eu rhieni'n staff yn yr ysgol neu'n llywodraethwyr, neu i blant pobl sydd yn gysylltiedig mewn modd arall â'r ysgol.
- Rhoi blaenoriaeth i blant sydd â diddordebau, gwybodaeth arbenigol neu hobiau penodol (neu i blant y mae gan eu rhieni ddiddordebau o'r fath).
- Rhoi blaenoriaeth i blant ar sail y drefn y cyrhaeddodd y ceisiadau.
- Eithrio'n benodol ymgeiswyr o grŵp cymdeithasol neu grefyddol arbennig.
- Dweud mai **dim ond** ymgeiswyr o grŵp cymdeithasol neu grefyddol penodol yr ystyrir eu derbyn.

¹⁰ Ac eithrio yng nghyswllt y chweched dosbarth mewn ysgolion a bandio, yn sgil Deddf 1998, daeth dethol plant yn ôl gallu fel modd o ddyrannu lleoedd yn anghyfreithlon mewn unrhyw ysgol. Mae adran 39 Deddf 2006 yn ategu'r safbwynt hwnnw.

- Rhoi blaenoriaeth i blant ar sail ffydd grefyddol ac eithrio bod yr ysgol wedi'i dynodi¹¹ yn ysgol grefyddol ei chymeriad (Deddf Cydraddoldeb 2006).
- Dyrannu lleoedd ar sail oedran cronolegol.
- Pan wneir cais am le mewn dosbarth derbyn, rhoi blaenoriaeth i blant sydd wedi mynychu dosbarth meithrin yr ysgol neu ganolfan blant ar yr un lleoliad (gweler paragraff 2.54).
- Ei gwneud yn amod ar gyfer derbyn i'r ysgol bod rhieni'n llofnodi cytundeb cartref-ysgol¹². (Rhaid i ysgolion beidio â gofyn i rieni lofnodi cytundebau cyn cynnig lle iddynt yn yr ysgol.)
- Dyrannu ar hap, e.e. drwy loteri.

Canllawiau ynglŷn â phennu meini prawf teg ar gyfer gor-alw

2.27 Mae plant sy'n derbyn gofal (plant dan ofal cyhoeddus)¹³ ymhlith y plant mwyaf agored i niwed yn y gymdeithas. Fel y dywedir yn Rheoliadau Lleoli Plant (Cymru) 2007 ac yn Arweiniad Tuag at Fywyd Sefydlog a Dyfodol Gwell a ddaeth i rym ym mis Gorffennaf 2007, mae'n hollbwysig dod o hyd i le iddynt mewn ysgol cyn gynted ag y bo modd, a hwnnw'n lle sydd er lles gorau'r plentyn.

2.28 At ddibenion pennu a gweinyddu meini prawf gor-alw, plentyn sy'n derbyn gofal yw plentyn sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol yng Nghymru neu yn Lloegr yn unol ag adran 22 o Ddeddf Plant 1989 ac y mae'r ALI wedi cadarnhau y bydd yn derbyn gofal pan fydd y plentyn yn dechrau yn yr ysgol. Yn amodol ar yr eithriadau o baragraffau 2.29 i 2.31, **rhaid** i bob awdurdod derbyn roi'r flaenoriaeth uchaf yn eu meini prawf gor-alw i'r plant sy'n derbyn gofal, fel sy'n ofynnol gan y Cod hwn a Rheoliadau Addysg (Derbyn Plant sy'n Derbyn Gofal) (Cymru) 2009.

2.29 Gall awdurdodau derbyn ar gyfer ysgolion sydd â chymeriad crefyddol penodol (ysgolion ffydd) roi blaenoriaeth gyntaf i'r holl blant sy'n derbyn gofal, boed hwy o'r ffydd hwnnw ai peidio, ond **rhaid** rhoi'r flaenoriaeth gyntaf i blant sy'n derbyn gofal o'u ffydd uwchlaw unrhyw blant eraill o'u ffydd. Os byddant yn rhoi'r flaenoriaeth gyntaf i blant sy'n derbyn gofal sy'n rhan o'r ffydd

¹¹ Gorchymyn Dynodi Ysgolion sydd â Chymeriad Crefyddol (Cymru) 2007.

¹² Adran 111 Deddf 1998.

¹³ Golyga hyn blentyn sy'n derbyn gofal gan ALI yng Nghymru neu yn Lloegr yn unol ag adran 22 Deddf Plant 1989.

hwinnw, yna mae'n rhaid iddynt roi mwy o flaenoriaeth i blant sy'n derbyn gofal nad ydynt yn rhan o'r ffydd hwinnw nag i blant eraill nad ydynt yn rhan o'r ffydd hwinnw.

2.30 **Rhaid** i awdurdodau derbyn ar gyfer ysgolion sydd â darpariaeth ar gyfer dewis ar sail gallu roi mwy o flaenoriaeth i blant sy'n derbyn gofal a ddewiswyd ar sail eu gallu nag i blant eraill a ddewiswyd ar sail eu gallu. **Rhaid** rhoi mwy o flaenoriaeth i blant sy'n derbyn gofal na roddwyd lle iddynt ar sail eu gallu nag i blant eraill na roddwyd lle iddynt ar sail eu gallu.

2.31 **Rhaid** i awdurdodau derbyn ar gyfer ysgolion sy'n dewis drwy fandio roi mwy o flaenoriaeth i blant sy'n derbyn gofal ym mhob band nag i blant eraill yn y band hwinnw sy'n gymwys am le mewn ysgol.

2.32 Nid yw gweddill y meini prawf isod yn feini prawf a ffefrir, ond, yn hytrach, rhain yw'r rhai a ddefnyddir amlaf. Rhoddir arweiniad ynglŷn â than ba amgylchiadau y byddai'n dderbyniol eu defnyddio a than ba amgylchiadau na fyddai hynny'n dderbyniol. Yr awdurdodau derbyn sydd i benderfynu a oes unrhyw un o'r meini prawf hyn yn briodol yn eu hamgylchiadau lleol, ond lle bydd y Cod hwn yn dweud **na ddylid** defnyddio maen prawf dan amgylchiadau penodol, rhaid i awdurdodau derbyn fod yn barod i gyfiawnhau eu penderfyniad i ddefnyddio'r maen prawf hwinnw os cyflwynir gwrthwynebiad i Weinidogion Cymru.

Brodyr a chwirydd disgyblion yn dal i fynychu'r ysgol

2.33 Gall rhoi blaenoriaeth i blant y mae ganddynt frodyr a chwirydd a fydd yn mynychu'r ysgol pan fyddant yn cychwyn fod o gymorth i rieni plant bach. **Dylai** awdurdodau derbyn ystyried anghenion plant iau'n benodol mewn ysgolion cynradd, lle gallai cludo plant i wahanol ysgolion beri problemau i'r rhieni. **Dylai** awdurdodau derbyn hefyd ystyried yn ofalus sut yr ymdrinnir â gefeilliaid neu dripledi neu berthnasau eraill, gan gynnwys plant a fabwysiedir, sy'n byw'n barhaol ar yr aelwyd, os defnyddir brodyr a chwirydd yn faen prawf.

2.34 Os defnyddir brodyr a chwiorydd yn faen prawf, dylai awdurdodau derbyn gofio bod grwpiau ethnig a chymdeithasol gwahanol o bosibl yn dehongli termau megis 'brawd' a 'chwaer' mewn gwahanol ffyrdd. Dylai awdurdodau derbyn ei gwneud yn glir beth fydd sefyllfa plant eraill sy'n byw ar yr un aelwyd a diffinio'r termau a ddefnyddir megis llysblant, ac, ar ôl diffinio'r termau hyn, **rhaid** defnyddio'r un diffiniad yn gyson.

Genedigaethau lluosog (e.e. gefeilliaid neu dripledi)

2.35 Gall anawsterau penodol godi os gall ysgolion dderbyn un plentyn ond na allant dderbyn ei frawd neu'i chwaer, ac mae'n bosibl na fyddai rhieni yn hoff o'r syniad o fynd â'u plant i ddwy ysgol neu fwy. **Dylai** awdurdodau derbyn ystyried sut y byddant yn delio â gefeilliaid neu dripledi, er enghraifft, wrth flaenoriaethu ceisiadau. Os bydd angen, dylid cynnwys meini prawf gor-alw priodol yn y trefniadau derbyn a gyhoeddir.

Angen meddygol

2.36 Gall awdurdodau derbyn roi mwy o flaenoriaeth i blant neu i deuluoedd sydd ag angen meddygol (er enghraifft lle bydd gan un rhiant neu'r ddau ohonynt neu'r plentyn, anabledd a allai olygu ei bod yn anos iddynt deithio ymhellach i'r ysgol).

2.37 Os defnyddir y maen prawf hwn, **rhaid** i awdurdodau derbyn esbonio'n glir pa dystiolaeth y bydd ei hangen yn gefn i'r cais - er enghraifft, llythyr gan weithiwr iechyd proffesiynol cofrestredig megis meddyg neu weithiwr cymdeithasol - a sut y caiff hyn ei asesu'n wrthrychol. Dylid ei gwneud yn glir y dylai'r dystiolaeth a ddarperir yn gefn i'r cais nodi'r rhesymau penodol pam mai'r ysgol dan sylw yw'r ysgol fwyaf priodol a'r anawsterau a berid pe bai'n rhaid i'r plentyn fynd i ysgol arall. **Rhaid** i awdurdodau derbyn **beidio** â rhoi mwy o flaenoriaeth i blant dan y maen prawf hwn os nad yw'r dogfennau gofynnol wedi'u darparu.

2.38 Os defnyddir y maen prawf hwn, **rhaid** iddo **beidio** â chyfeirio at ddoniau arbennig mewn rhai meysydd megis chwaraeon neu gerddoriaeth. Er enghraifft, **rhaid** i ysgolion **beidio** â cheisio derbyn plant, dan y maen prawf hwn, ar y sail e.e. bod 'angen' iddynt fynychu'r ysgol oherwydd bod ganddynt allu neu ddiddordeb mewn chwaraeon a bod gan yr ysgol gyfleusterau chwaraeon arbennig o dda.

Meini prawf seiliedig-ar-ffydd ar gyfer gor-alw

2.39 Gall ysgolion sydd wedi'u dynodi'n rhai crefyddol eu cymeriad roi blaenoriaeth yn eu trefniadau derbyn i aelodau ffydd neu enwad penodol, ar yr amod nad yw hyn yn gwrthdaro â deddfwriaeth arall, megis deddfwriaeth gydraddoldeb neu ddarpariaethau gorfodol y Cod hwn. Fel sy'n wir am bob ysgol arall a gynhelir, **rhaid** i ysgolion ffydd **beidio** â chadw lleoedd ar agor os nad oes ganddynt ddigon o ymgeiswyr o'u ffydd eu hunain a bod teuluoedd eraill wedi ymgeisio am le yn yr ysgol.

2.40 Fel sy'n wir am yr holl feini prawf pan fydd gor-alw, **rhaid** i'r meini prawf seiliedig-ar-ffydd fod yn wrthrychol ac yn dryloyw. **Rhaid** i rieni a theuluoedd allu deall yn rhwydd sut mae bodloni'r meini prawf.

2.41 Os rhoddir blaenoriaeth i aelodau ffydd benodol, **rhaid** i'r trefniadau derbyn a gyhoeddir ei gwneud yn glir sut y dangosir ymlyniad neu ymrwymiad crefyddol - er enghraifft ai drwy ddatganiad syml o ymlyniad, neu drwy eirida a lofnodir gan offeiriad y teulu, neu ei weinidog, neu gynrychiolydd/wyr eraill o'r eglwys (**dylai** unrhyw eirida fod yn ysgrifenedig). Os cyfeirir at ba mor aml y bydd rhywun yn addoli, dylai'r diffiniad fod yn benodol a dylai gyfeirio, er enghraifft at 'addoli'n wythnosol' yn hytrach nag at 'addoli'n rheolaidd'. Mae angen ei gwneud yn glir hefyd a oes disgwyl i'r rhieni (neu i un rhiant os mai dim ond un rhiant sy'n driw i'r ffydd benodol) ynteu i'r plentyn ynteu i'r ddau gyflawni unrhyw ofyniad.

Arweiniad a roddir gan awdurdodau eglwysig neu grefyddol

2.42 Gall awdurdodau eglwysig neu grefyddol ddarparu arweiniad ar gyfer awdurdodau derbyn ysgolion eu ffydd sy'n nodi pa broses a meini prawf y ceir eu defnyddio er mwyn penderfynu a yw rhywun yn aelod o'r ffydd ai peidio. Dylai arweiniad o'r fath ddiffinio'n glir y termau a ddefnyddir a sut y penderfynir ynglŷn ag aelodaeth, a **rhaid** iddo fod yn gyson â darpariaethau a chanllawiau'r Cod hwn. Os cynhyrchir arweiniad o'r fath, **dylai** awdurdodau derbyn ysgolion y ffydd ei ddilyn.

2.43 **Dylai** awdurdodau derbyn ysgolion ffydd ystyried sut y mae eu trefniadau derbyn arbennig yn effeithio ar y gymuned leol. Gall ysgolion ffydd gyfrannu at gydlyniant y gymuned drwy gael trefniadau derbyn sy'n cynnwys crefyddau eraill a phob elfen o'r boblogaeth yn eu hardal leol.

2.44 **Rhaid** i ysgolion ffydd, fel isafswm, roi'r flaenoriaeth gyntaf yn eu meini prawf gor-alw i blant sy'n derbyn gofal o'u ffydd (gweler paragraff 2.29).

Y pellter rhwng y cartref a'r ysgol

2.45 Mae'r pellter rhwng y cartref a'r ysgol yn faen prawf clir a gwrthrychol pan fydd gor-alw ac mae'n ddefnyddiol er mwyn torri'r ddadl. Os bydd awdurdod derbyn yn penderfynu defnyddio'r pellter rhwng y cartref a'r ysgol yn un o'i feini prawf ar gyfer gor-alw **dylai** esbonio'n glir sut y mesurir y pellter o'r cartref i'r ysgol, gan gynnwys y pwynt yn yr ysgol a'r pwynt yng nghartref y plentyn a ddefnyddir i fesur y pellter (er enghraifft, prif gât yr ysgol, drws ffrynt y cartref, sut yr ymdrinnir â fflatiau) a dylid gofalu i ddefnyddio system ddibynadwy a rhesymol y mae'n hawdd i rieni ei deall.

2.46 Os bydd plentyn yn byw gyda rhieni sy'n rhannu'r cyfrifoldeb am ei fagu, y naill a'r llall yn gyfrifol am ran o'r wythnos, os bydd gor-alw, mae angen i'r meini prawf ei gwneud yn glir sut yr eir ati'n deg ac yn ystyrion i benderfynu pa un o'r ddau yw'r cyfeiriad 'cartref'.

Dalgylchoedd

2.47 Cadarnhaodd Dyfarniad Rotherham 1997¹⁴ nad oes dim byd anghyfreithlon yn yr egwyddor bod awdurdodau derbyn yn defnyddio dalgylchoedd fel rhan o'u meini prawf ar gyfer gor-alw a drwy hynny roi'r flaenoriaeth i blant lleol y mae eu rhieni wedi dweud y byddai'n well ganddynt i'w plentyn fynd i'r ysgol honno. Fodd bynnag, **ni ddylai** awdurdodau derbyn warantu lleoedd i rieni mewn dalgylch lleol, rhag ofn i sefyllfa godi ryw flwyddyn lle bydd mwy o geisiadau o'r tu mewn i'r dalgylch nag sydd o leoedd.

¹⁴ R v Rotherham Metropolitan Council ex parte Clark and others (1997) EWCA Civ 2768.

2.48 **Rhaid** i ALLau **beidio** ag awgrymu y dylai rhieni ddweud mai ysgol eu dalgylch sydd orau ganddynt, na bod lle wedi'i neilltuo iddynt yn yr ysgol honno, cyn iddynt fynegi eu dewis. Er y **dylid** esbonio canlyniadau posibl peidio â gwneud hynny, **rhaid** i ALLau ei gwneud yn glir bod gan rieni'r hawl i ddewis unrhyw ysgol a dweud mai honno a fyddai orau ganddynt.

2.49 O ran plant Lluoedd Arfog y DU, **rhaid** i awdurdodau derbyn drin teulu sy'n symud i'r ardal fel petaent yn bodloni meini prawf preswyllo ar gyfer dalgylch yr ysgol berthnasol ar ôl iddynt ddangos prawf o'u lleoliad, hyd yn oed os nad oes cyfeiriad ganddynt yn yr ardal ar y pryd.

2.50 Os defnyddir dalgylchoedd, **rhaid** i awdurdodau derbyn wneud mapiau ar gael o'r ardaloedd, er enghraifft ar eu gwefannau ac mewn llyfrgelloedd cyhoeddus. **Rhaid peidio** â phennu na newid dalgylchoedd ar ôl i bobl wneud cais. Nid oes dim i atal rhieni rhag dewis ysgol benodol hyd yn oed os ydynt yn byw y tu allan i'w dalgylch.

Canllawiau ychwanegol sy'n berthnasol i ysgolion cynradd

2.51 Os oes gan ysgol gynradd fwy nag un flwyddyn derbyn (er enghraifft, os bydd ysgol fabanod ar wahân yn bwydo i adran iau ysgol gynradd) **rhaid** pennu trefniadau ar wahân ar gyfer pob blwyddyn derbyn.

2.52 Wrth bennu a chyhoeddi'r trefniadau derbyn ar gyfer dosbarth derbyn, **rhaid** i'r awdurdod derbyn wneud y canlynol yn glir:

- Nad yw'r trefniadau'n berthnasol i'r sawl a dderbynnir i addysg feithrin, gan gynnwys darpariaeth feithrin a ddarperir mewn canolfan blant ar yr un safle.
- Y bydd angen i rieni plant a dderbynnir i addysg feithrin ddal i wneud cais am le yn yr ysgol os ydynt am i'w plant drosglwyddo i'r dosbarth derbyn.
- Nid yw mynychu'r feithrinfa neu'r ganolfan blant ar yr un lleoliad yn gwarantu y caiff plentyn ei dderbyn i'r ysgol.

- Gall rhieni ofyn am ohirio dyddiad derbyn eu plentyn i'r ysgol tan yn ddiweddarach yn y flwyddyn ysgol neu tan fod y plentyn yn cyrraedd yr oedran ysgol gorfodol yn y flwyddyn ysgol honno, gweler paragraff 2.55 isod.

2.53 Os bydd ysgolion yn derbyn disgyblion meithrin, **rhaid** nodi'r trefniadau derbyn hynny ar wahân.

2.54 **Rhaid** i awdurdodau derbyn **beidio** â chynnwys mynychu'r feithrinfa neu'r ganolfan blant ar yr un safle ar gyfer addysg feithrin yn eu meini prawf ar gyfer gor-alw. Gall trefniadau o'r fath roi mantais i'r rhieni hynny sy'n barod i deithio pellter sylweddol i'w plentyn fynd i ysgol feithrin er mwyn iddynt gael blaenoriaeth dros rieni mwy lleol o ran trefniadau derbyn i'r ysgol gynradd. Gall meini prawf o'r fath hefyd olygu bod teuluoedd sydd wedi symud i'r ardal yn ddiweddar dan anfantais, a hefyd y rheini sydd wedi dewis darparwyr eraill neu sy'n dewis manteisio ar ddarpariaeth am ddim gan ddarparwr lleol arall. Efallai y bydd rhai rhieni'n teimlo ei bod yn rhaid iddynt gofrestru plant yn yr ysgol cyn iddynt ystyried eu bod yn barod, er mwyn sicrhau lle iddynt yn yr ysgol gynradd.

2.55 Yn ôl y gyfraith, nid oes yn rhaid i blentyn ddechrau yn yr ysgol tan ddechrau'r tymor ar ôl ei ben-blwydd yn bump oed. Lle bydd yr awdurdod derbyn ar gyfer ysgol gynradd yn cynnig lleoedd mewn dosbarthiadau derbyn i rieni cyn i'w plant gyrraedd yr oedran ysgol gorfodol, **rhaid** iddynt roi'r dewis i'r rhieni ohirio derbyn eu plentyn tan yn ddiweddarach yn yr un flwyddyn ysgol. Effaith hynny yw bod y lle'n cael ei gadw i'r plentyn hwnnw ac nad yw'r lle ar gael i'w gynnig i blentyn arall. Fodd bynnag, ni fyddai'r rhieni'n cael gohirio'r derbyn y tu hwnt i ddechrau'r tymor ar ôl pen-blwydd y plentyn yn bump oed, na'r tu hwnt i'r flwyddyn academaidd y derbyniwyd y cais gwreiddiol ar ei chyfer. **Rhaid** gwneud hyn yn glir yn nhrefniadau derbyn yr ysgol.

2.56 Lle bydd ysgol fabanod ac ysgol iau ar wahân ond eu bod wedi'u paru â'i gilydd, rhaid i'r trefniadau a gyhoeddir ei gwneud yn glir y bydd angen i rieni plant yr ysgol fabanod wneud cais am leoedd yn yr ysgol iau ac nad yw mynychu'r ysgol fabanod yn gwarantu lle yn yr ysgol iau.

Canllawiau ychwanegol ar gyfer ysgolion uwchradd

2.57 Mae enwi'r ysgolion cynradd sy'n bwydo'r ysgol uwchradd a defnyddio hynny'n faen prawf ar gyfer gor-alw'n fodd o sicrhau gwell dilyniant i ddisgyblion ond mae angen bod yn ofalus wrth wneud hynny. **Dylai** awdurdodau derbyn sicrhau nad yw trefniadau o'r fath yn rhoi plant sy'n symud i'r ardal yn hwyr dan anfantais annheg, ac ystyried yn ofalus yr effaith a gaiff trefniadau o'r fath ar allu ysgol i wasanaethu'r ardal leol gyfagos.

Trefniadau derbyn ar gyfer chweched dosbarth

2.58 Os bydd awdurdod derbyn yn dymuno mabwysiadau trefniadau penodol ar gyfer derbyn disgyblion i chweched dosbarth yr ysgol, gan gynnwys pennu nifer derbyn ar wahân, **rhaidd** iddo ymgynghori ynglŷn â'r trefniadau hynny, eu pennu a'u cyhoeddi ar yr un pryd ac yn yr un modd ag ar gyfer pob trefniant derbyn arall.

2.59 Gellir gwneud ceisiadau ar gyfer derbyn mewn chweched dosbarth naill ai gan y rhiant neu'r unigolyn ifanc neu'r naill a'r llall. **Rhaidd** i'r ceisiadau hyn gael eu trin yn yr un ffordd ag unrhyw gais arall ar gyfer derbyn i ysgol.

2.60 Caniateir i awdurdodau derbyn bennu trefniadau ar gyfer derbyn i'r chweched dosbarth sydd wedi'u seilio'n llwyr ar ddeddf ar sail gallu a lle bydd trefniadau o'r fath ar waith, nid yw'r ddyletswydd i gydymffurfio â'r hyn sydd orau ganddynt yn berthnasol¹⁵. Mae hynny'n golygu y gellir gwrthod lle i berson ifanc hyd yn oed os nad yw grŵp y flwyddyn yn llawn. Fodd bynnag, cyn gosod meini prawf ar gyfer trosglwyddo neu dderbyn i'r chweched dosbarth sy'n seiliedig ar allu, **dylai** awdurdodau derbyn ystyried anghenion y person ifanc a darpariaeth yr addysg ôl orfodol addas sydd ar gael yn yr ardal y byddai person ifanc yn gallu cael gafael arnynt pe na baent yn diwallu'r meini prawf.

2.61 Gall awdurdodau derbyn sefydlu set o feini prawf ar gyfer gor-alw yng nghyswllt derbyn disgyblion i'r chweched dosbarth a'r rheini'n wahanol i'r meini prawf a ddefnyddir ar gyfer grwpiau blynyddoedd iau. Gallai'r meini prawf hyn gynnwys dethol ar sail gallu. Dim ond pan fyddai mwy o geisiadau nag sydd o leoedd y byddai angen eu defnyddio.

¹⁵ Adran 86(3A) a (3B) Deddf 1998.

2.62 Er mwyn i'r meini prawf ar gyfer gor-alw am leoedd yn y chweched dosbarth weithio'n effeithiol, mae angen i awdurdodau derbyn gyhoeddi nifer derbyn ar wahân ar gyfer y chweched dosbarth gan ddefnyddio fformiwla 'Mesur Capasiti yn Ysgolion Cymru'. Oni wneir hyn, y nifer derbyn perthnasol fyddai'r nifer derbyn sy'n berthnasol i Flwyddyn 7 ac mae hwnnw'n debygol o fod yn rhy uchel.

2.63 **Rhaid** i unrhyw awdurdod derbyn sy'n pennu trefniadau derbyn ar gyfer y chweched dosbarth sy'n seiliedig yn llwyr ar ddethol ddefnyddio'r trefniadau hynny yn yr un modd ar gyfer pobl ifanc sydd eisoes yn mynychu'r ysgol honno ond sy'n ceisio lle yn y chweched dosbarth ag ar gyfer y rheini sy'n gwneud cais am gael eu derbyn i'r ysgol am y tro cyntaf. Ym mhob achos arall, ni fydd angen i'r bobl ifanc sydd eisoes yn mynychu'r ysgol wneud cais am gael eu derbyn i'r chweched dosbarth ac ni ellir gwrthod lle iddynt.

2.64 **Rhaid** i ysgolion **beidio** â chyfweld pobl ifanc na'u teuluoedd er mwyn derbyn i'r chweched dosbarth er bod modd cynnal cyfarfodydd i ddarparu cyngor ar ddewisiadau a gofynion derbyn ar gyfer cyrsiau penodol. **Rhaid** i dderbyn **beidio** â bod yn ddibynnol ar bresenoldeb, cofnod ymddygiad na chanfyddiadau o agwedd neu gymhelliant.

Pennod 3 - Rhoi'r Trefniadau Derbyn ar waith

3.1 **Rhaid** i bob awdurdod derbyn ystyried ceisiadau am leoedd mewn ysgolion a phenderfynu yn eu cylch yn unol â'r trefniadau a gyhoeddwyd ganddynt.

3.2 Os bydd gormod o geisiadau'n cyrraedd ar gyfer ysgol, yna, **rhaid** i'r awdurdod derbyn ystyried pob cais ar sail y meini prawf a gyhoeddwyd ganddo ar gyfer ymdrin â gor-alw (ac eithrio yng nghyswllt plant sy'n derbyn gofal neu blant y mae ganddynt ddatganiad AAA).

3.3 Mewn blwyddyn derbyn arferol, **rhaid peidio** â gwrthod derbyn plentyn i ysgol ar y sail y byddai hynny'n anfantaisiol o ran darparu addysg effeithlon neu ddefnyddio adnoddau'n effeithlon, ac eithrio pan fydd nifer y ceisiadau am leoedd yn fwy na'r nifer derbyn¹⁶.

3.4 Wrth ystyried ceisiadau ar gyfer blynyddoedd ar wahân i'r flwyddyn derbyn arferol, (h.y. dosbarth derbyn neu flwyddyn 7) **dylai** awdurdodau derbyn dderbyn hyd at nifer derbyn yr ysgol ac anaml y bydd modd profi anfantais yn sail ar gyfer gwrthod disgybl ychwanegol os bydd y nifer yn dal o dan y rhif derbyn. Fodd bynnag, gan fod y nifer derbyn yn adlewyrchu gallu'r ysgol i gymryd disgyblion, **ni ddylid** mynd dros ben y rhif hwn i unrhyw raddau arwyddocaol mewn unrhyw grŵp oedran. Os bydd y nifer derbyn yn codi'n uwch yn gyson gallai hynny arwain at orlenwi.

Ffurflenni cais

3.5 **Rhaid** i bob cais am gael derbyn mewn ysgol gael ei wneud ar ffurflen gais sydd wedi'i chwblhau. Mae hyn yn cynnwys ceisiadau a wnaed ar ran plentyn sy'n derbyn gofal gan riant corfforaethol lle mae'r ALI yn riant corfforaethol ac yn awdurdod derbyn.

Rhaid i awdurdodau derbyn sicrhau bod ffurflen gais yn cael ei darparu ar gyfer pob un o'r ysgolion y maent yn gyfrifol amdanynt. Caiff y ffurflenni hyn fod yn berthnasol i un ysgol yn unig neu i grŵp o ysgolion. **Rhaid** i bob ffurflen gynnwys y dyddiad cau ar gyfer ei dychwelyd (h.y. yr un dyddiad dychwelyd) ynghyd ag enw a chyfeiriad y sawl y dylid ei hanfon atynt. **Dylent** ofyn am yr wybodaeth a ganlyn (ceir ffurflen enghreifftiol yn Atodiad C):

- enw llawn y plentyn neu'r person ifanc, ei ddyddiad geni a'i fan preswyllo (oherwydd fe all hyn fod yn wahanol i gyfeiriad y riant);

¹⁶ Adran 86(5) Deddf 1998 fel y'i disodlwyd gan adran 47 Deddf Addysg 2002.

- rhyw'r plentyn neu'r person ifanc (lle bydd awdurdodau'n cynnig ysgolion uwchradd un rhyw);
- a yw'r plentyn yn 'blentyn sy'n derbyn gofal' (plentyn mewn gofal);
- a oes gan y plentyn ddatganiad AAA a hwnnw'n cynnwys ysgol sydd wedi'i henwi;
- yr ysgol/ion (yn nhrefn eu blaenoriaeth) a fyddai orau gan y person ifanc neu'r rhiant;
- enw/au a dyddiadau geni'r plant hŷn sydd eisoes yn mynychu'r ysgol/ion a fyddai orau ganddynt (os yw cysylltiad brodyr a chwirydd yn faen prawf ar gyfer gor-alw);
- ysgol y person ifanc neu'r plentyn ar hyn o bryd (os yw ysgolion bwydo'n faen prawf);
- llofnod y person ifanc neu'r rhiant, yr enw wedi'i brintio, cyfeiriad gohebu a rhif ffôn; a
- rhesymau meddygol cryf dros dderbyn y plentyn gyda thystiolaeth yn gefn i hynny (os yw rhesymau meddygol yn faen prawf ar gyfer gor-alw).

Er mwyn osgoi posibilrwydd gwahaniaethu, **ni ddylid** ceisio gwybodaeth ychwanegol am faterion nad ydynt yn uniongyrchol berthnasol i'r meini prawf a gyhoeddwyd ar gyfer gor-alw.

3.6 Hefyd, dylai awdurdodau derbyn ystyried darparu'r wybodaeth a ganlyn ar ffurflenni cais:

- Y rhoddir blaenoriaeth i blentyn/person ifanc y mae ei rieni wedi dweud mai'r ysgol honno a fyddai orau ganddynt ac y bydd peidio â dweud pa ysgol sydd orau ganddynt/peidio â chyflwyno ffurflen yn golygu ei bod yn llai tebygol y caiff plentyn/person ifanc fynychu ei ddewis ysgol neu ddewis ysgol y rhiant.
- Nad yw mynychu dosbarth meithrin mewn ysgol gynradd neu ysgol fabanod yn gwarantu lle yn nosbarth derbyn yr ysgol a'i bod yn rhaid cyflwyno ffurflen gais.
- Y caiff pawb ei ddewis cyntaf ac eithrio lle bydd mwy o geisiadau nag sydd o leoedd. Yna, dyrennir y lleoedd ar sail y meini prawf ar gyfer gor-alw a gyhoeddwyd.
- Meini prawf yr awdurdod ar gyfer gor-alw.

- Rhif i gysylltu ag ef os bydd rhieni/person ifanc am gael gwybod pa ysgol/ion sydd o fewn eu dalgylch (cyfrwng Saesneg/Cymraeg neu enwadol) os oes polisi dalgylch ar waith.
- Nad oes hawl i apelio yng nghyswllt derbyn i feithrinfa.

Cyfweld

3.7 Mae adran 88R Deddf 1998 (fel y mewnosodwyd gan Ddeddf Addysg a Sgiliau 2008) yn gwahardd cyfweld â rhieni, person ifanc a/neu blentyn fel ffordd o benderfynu a ddylid cynnig lle mewn ysgol i'r plentyn/person ifanc ai peidio. Mae hyn yn cynnwys cyfweliadau wyneb-yn-wyneb a chyfweliadau dros y ffôn neu drwy ddull arall, er enghraifft cwestiynau ac atebion ysgrifenedig a thraethodau. Nid yw hyn yn effeithio ar nosweithiau agored a digwyddiadau eraill i ddarpar rieni, pobl ifanc a phlant, ond **rhaid peidio** â defnyddio gwybodaeth a geir yn ystod y digwyddiadau hyn wrth benderfynu. **Rhaid peidio** â gwneud mynychu noson agored neu gyfarfod arall yn yr ysgol yn amod ar gyfer dyrannu lle.

3.8 Nid yw'r gwaharddiad hwn yn berthnasol i gyfweliadau a gynhelir gan ysgolion preswyl gyda'r unig ddiben o benderfynu a yw plentyn yn addas ar gyfer lle preswyl (gweler Atodiad A).

Ymdrin â cheisiadau hwyr a cheisiadau y tu allan i'r rownd derbyn arferol

3.9 **Dylai** fod gan awdurdodau derbyn bolisi y cytunwyd arno ar gyfer ymdrin â cheisiadau hwyr. **Dylent** dderbyn ceisiadau sy'n cyrraedd ar ôl y dyddiad cau ar gyfer ymgeisio os rhoddir rheswm da, er enghraifft, os oes rhiant unigol wedi bod yn sâl ers tro, neu os yw'r teulu newydd symud i'r ardal, neu'n dychwelyd o dramor - ar yr amod bod y ceisiadau'n cyrraedd cyn y cynigir lleoedd. **Rhaid** derbyn plant sy'n derbyn gofal a phlant sydd â datganiadau AAA sy'n enwi ysgol benodol, ni waeth pa bryd y derbyniwyd eu cais.

3.10 Wrth ymdrin â cheisiadau y tu allan i'r rownd derbyn arferol, boed hynny yn ystod y flwyddyn neu ar gyfer blwyddyn ysgol nad yw'n adeg derbyn arferol i'r ysgol, **rhaid** i'r awdurdodau derbyn gydymffurfio â dewis y rhieni neu ddewis y person ifanc mewn achos chweched dosbarth ac eithrio bod un o'r rhesymau statudol (gweler paragraff 2.1) dros wrthod derbyn y plentyn yn berthnasol.

3.11 **Rhaid** rhoi ffurflen gais i bawb sy'n mynegi diddordeb mewn cael lle a hynny'r tro cyntaf iddynt gysylltu. Ar ôl i geisiadau o'r fath gyrraedd, **rhaid** eu hystyried yn ddi-oed a **dylid** gwneud penderfyniad ffurfiol naill ai i gynnig lle neu ei wrthod gan hysbysu'r ymgeisydd o fewn 15 diwrnod ysgol neu 28 diwrnod calendr pa un bynnag fydd gyntaf. **Rhaid peidio** â gwrthod cyfle i ymgeiswyr ymgeisio, na dweud wrthynt mai'r unig beth y gellir ei wneud yw eu rhoi ar restr aros yn hytrach na chyflwyno cais ffurfiol.

3.12 **Rhaid** trin ceisiadau am le mewn ysgol am gyfnod byr yn unig yn yr un modd ag yr ymdrinnir ag unrhyw gais arall am le.

3.13 Mae'r un rhesymau statudol dros wrthod derbyn plentyn yn berthnasol y tu hwnt i'r rownd derbyn arferol yn yr un modd â cheisiadau a wnaed yn ystod y rownd derbyn arferol. **Ni chaiff** awdurdodau derbyn wrthod derbyn plentyn am iddynt ddilyn cwricwlwm gwahanol yn eu hysgol flaenorol. Fodd bynnag, mewn achosion o'r fath, dylid rhoi gwybod i'r rhieni am y cwricwlwm a gynnigir yn yr ysgol a ddewiswyd.

3.14 Pan na fydd gan blant le mewn ysgol, mae'n hollbwysig dod o hyd i le iddynt yn gyflym. Ond, mae adran 433 Deddf Addysg 1996 yn caniatáu gohirio derbyn plentyn tan ddechrau'r tymor ysgol. Pan geir achosion o symud ysgol heb fod angen symud tŷ, neu pan na fydd angen symud ar unwaith, mae'n bosibl y byddai'r awdurdod derbyn yn dymuno trefnu i'r plentyn ddechrau yn yr ysgol ar ddechrau'r tymor er mwyn tarfu cyn lleied â phosibl ar addysg y plentyn ei hun ac ar addysg plant eraill. **Rhaid** i'r awdurdodau derbyn sicrhau nad yw hyn yn anfanteisio plant sy'n agored i niwed fel y disgrifir yn y paragraffau isod.

3.15 Lle gwneir cais y tu allan i'r rownd derbyn arferol gryn dipyn cyn y dyddiad dechrau y gwneir cais amdano (e.e. lle disgwylir i ddisgybl symud i ardal ymhen rhai misoedd) **dylai'r** awdurdod derbyn ystyried yn ofalus, dan amgylchiadau'r achos, am faint y byddai'n rhesymol cadw'r lle ar agor i'r disgybl. Gan amlaf, ni fyddai'n briodol cadw'r lle ar agor am fwy na thymor ysgol.

Plant sy'n derbyn gofal

3.16 Mae Rheoliadau Addysg (Derbyn Plant sy'n Derbyn Gofal) (Cymru) 2009 yn rhoi dyletswydd ar awdurdodau derbyn yng Nghymru i dderbyn plant sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol yng Nghymru pan wneir cais y tu allan i'r rownd derbyn arferol gan y rhiant corfforaethol ar eu rhan. Fodd bynnag, cyn gwneud cais **rhaid** i'r rhiant corfforaethol (h.y. yr ALI yng Nghymru sy'n gyfrifol am ofalu am y plentyn) ymgynghori â'r awdurdod derbyn perthnasol (ac yn achos plentyn sy'n derbyn gofal sydd wedi cael ei wahardd o ddwy ysgol neu ragor, corff llywodraethu'r ysgol gymunedol berthnasol neu'r ysgol wirfoddol a reolir berthnasol) a gwneud pob ymdrech i sicrhau priodoldeb yr ysgol a enwir yng ngoleuni cefndir y plentyn gan gynnwys ei anghenion ALN/ADY a/neu ffydd. Nid oes angen i'r ymgynghoriad fod yn feichus a dylai galwad ffôn rhwng y partïon fod yn ddigon.

3.17 Pan fydd awdurdod derbyn (neu gorff llywodraethu ysgol gymunedol neu ysgol wirfoddol a reolir yn achos plentyn sy'n derbyn gofal sydd wedi cael ei wahardd o ddwy ysgol neu ragor) yn credu y byddai cydymffurfio â'r ddyletswydd i dderbyn plentyn sy'n derbyn gofal yn anfantais ddifrifol i ddarparu addysg yn effeithlon neu ddefnyddio adnoddau'n effeithlon, gall, o fewn 7 niwrnod calendr o dderbyn y cais, gyfeirio'r mater at Weinidogion Cymru. Rhaid gwneud unrhyw gyfeiriad o'r fath ar bapur, a **rhaid** iddo nodi sail yr awdurdod derbyn (neu'r corff llywodraethu) dros gredu y byddai anfantais ddifrifol yn codi. Gall Gweinidogion Cymru naill ai gynnal y ddyletswydd i dderbyn, neu os yw'r ALI sy'n gofalu am y plentyn yn cytuno, penderfynu bod yn **rhaid** i ysgol arall yng Nghymru dderbyn y plentyn. Mae penderfyniad Gweinidogion Cymru yn rhwymo.

3.18 Ni chaiff Gweinidogion Cymru benderfynu bod yn rhaid i ysgol arall dderbyn y plentyn os yw'r plentyn eisoes wedi cael ei eithrio o'r ysgol honno neu os byddai derbyn yn achosi anfantais ddifrifol yng nghyswllt darparu addysg effeithlon neu ddefnyddio adnoddau yn effeithlon. Pan na chaiff cais i dderbyn ar ran plentyn sy'n derbyn gofal ei gyfeirio at Weinidogion Cymru, **rhaid** rhoi gwybod i'r ymgeisydd am y penderfyniad i dderbyn cyn pen 10 diwrnod calendr a **rhaid** caniatáu lle i'r plentyn o'r diwrnod ysgol nesaf sydd ar gael.

Plant Sipsiwn a Theithwyr

3.19 Mae'r gymuned Sipsiwn-Teithwyr yn troi llawer o amgylch y teulu a bydd y rhieni bob amser yn dymuno i holl blant y teulu fynychu'r un ysgol pan fyddant yn aros mewn ardal. Mae'r disgwyliad i blant hŷn ofalu am eu brodyr a'u chwiorydd iau yn elfen bwysig o'u diwylliant, ac mae hyn yn arbennig o berthnasol yn yr ysgol. Os na ddeuir o hyd i leoedd ar gyfer holl blant y teulu yn yr un ysgol gallai hynny olygu y cânt eu cadw gartref am gyfnodau hir tra byddant yn aros am leoedd. Gall hyn achosi anawsterau penodol i awdurdodau derbyn pan fydd teuluoedd yn cyrraedd y tu allan i'r cylch derbyn arferol.

3.20 **Rhaid** sicrhau bod trefniadau ar waith i gofrestru plant Sipsiwn a Theithwyr yn gyflym mewn ysgol boed y rheini'n byw yn yr ardal yn barhaol ynteu dros dro. Mae'r arferion gorau o ran sicrhau bod addysg ar gael i'r grŵp hwn o ddysgwyr i'w gweld yn yr arweiniad a geir yn nogfen Llywodraeth Cynulliad Cymru 'Symud Ymlaen - Addysg i Sipsiwn-Teithwyr'.

Rhestri aros

3.21 **Rhaid** i awdurdodau derbyn gadw rhestri aros ar gyfer ysgolion lle ceir gor-alw a rhaid rhoi'r manylion am y rheini yn y trefniadau derbyn a gyhoeddir. Ar ôl dyrannu lleoedd yn ystod y rownd derbyn arferol, **rhaid** i blant aros ar y rhestr aros tan 31 Awst yn y flwyddyn ysgol y maent yn ymgeisio ynddi. Ym mhob achos arall, **dylai'r** awdurdodau derbyn ystyried cadw rhestri aros am gyfnod penodol. Wedi hynny, **dylid** disgwyl i'r rhieni wneud cais newydd.

3.22 Os daw lleoedd ychwanegol ar gael tra bo'r rhestr aros yn weithredol, **rhaid** dyrannu'r rheini i blant sydd ar y rhestr aros, ar sail y meini prawf a gyhoeddwyd ar gyfer gor-alw. **Rhaid** i restrï aros **beidio** â rhoi blaenoriaeth i blant ar sail y dyddiad yr ychwanegwyd y cais at y rhestr. Er enghraifft, os bydd plentyn yn symud i ardal y tu allan i'r rownd derbyn arferol a'i fod yn flaenoriaeth uwch dan y meini prawf ar gyfer gor-alw, **rhaid** ei roi'n uwch ar y rhestr aros na'r rheini sydd eisoes ar y rhestr ond sydd â blaenoriaeth is. **Dylai** awdurdodau derbyn roi gwybod i rieni ymhle y mae eu plentyn wedi'i roi ar y rhestr aros, ond **rhaid** iddynt **beidio** ag awgrymu pa mor debygol yw hi y caiff gynnig lle.

3.23 Os bydd lleoedd mewn ysgolion yn dod yn wag cyn cynnal apelau derbyn, **rhaid** i'r awdurdodau derbyn lenwi'r lleoedd gwag hyn ar sail unrhyw restr aros. Nid yw rhoi enw plentyn ar restr aros yn effeithio ar hawl rhiant i apelio yn erbyn cais aflwyddiannus.

Derbyn y tu allan i'r grŵp oedran arferol

3.24 Er y caiff y rhan fwyaf o blant eu derbyn i ysgol o fewn eu grŵp oedran cronolegol eu hunain, o bryd i'w gilydd, bydd rhieni'n ceisio lle y tu allan i'w grŵp oedran arferol ar gyfer plant dawnus a thalentog, neu'r rheini sydd wedi cael problemau neu wedi colli rhan o'r flwyddyn, a hynny'n aml oherwydd afiechyd. Er na fyddai gan amlaf yn briodol i blentyn gael ei roi mewn grŵp oedran nad yw'n cyd-fynd â'u hoedran cronolegol, **dylai** awdurdodau derbyn ystyried y ceisiadau hyn yn ofalus a phenderfynu ar sail amgylchiadau pob achos a drwy ymgynghori â'r rhieni ac â'r ysgol, ac yn benodol, beth fyddai fwyaf buddiol i'r plentyn. Dylid ystyried adroddiad y Seicolegydd Addysg hefyd pan fydd ar gael, a rhesymau amlwg dros wneud penderfyniad o'r fath.

3.25 Os penderfynir bod sail dros ystyried cais 'y tu allan i'r flwyddyn', mae gan rieni y gwrthodwyd lle i'w plant mewn ysgol hawl statudol i apelio. Fodd bynnag, nid oes hawl apelio os cynigiwyd lle ond nad yw yn y grŵp oedran dymunol.

Penderfynu

3.26 Os mai'r ysgol ei hun yw'r awdurdod derbyn, **rhaid** i'r pwyllgor derbyn a sefydlwyd gan y corff llywodraethu, wneud penderfyniadau o'r fath¹⁷. **Rhaid** i benderfyniadau ynglŷn â derbyn **beidio** â chael eu gwneud gan un unigolyn mewn ysgol. Os mai'r ALL yw'r awdurdod derbyn, **rhaid** i swyddog/swyddogion priodol yr ALL benderfynu (y swyddog derbyn fel rheol). Er y gall ALLau ddirprwyo eu swyddogaethau derbyn i gorff llywodraethu ysgol gymunedol neu ysgol wirfoddol a reolir, **rhaid** iddynt **beidio** â dirprwyo rhan o swyddogaethau awdurdod derbyn, megis y pŵer i benderfynu ynglŷn â cheisiadau am le, i gorff llywodraethu (neu i'r Pennaeth).

3.27 **Rhaid** i benaethiaid a swyddogion eraill ysgolion **beidio** â chyfleu wrth rieni unrhyw ddisgwyliad y bydd eu cais yn llwyddiannus, na dweud wrthynt fod eu plentyn wedi cael lle yn yr ysgol, cyn i'r lle gael ei gynnig iddynt yn ffurfiol. Lle ceir tystiolaeth bod rhieni wedi cael gwybod gan bennaeth neu swyddog addysg arall y caiff eu plentyn le mewn ysgol, gallent yn rhesymol ddisgwyl bod gan y sawl a wnaeth y cynnig yr awdurdod i wneud hynny. Os gwnaed cynnig anffurfiol, **dylai'r** awdurdod derbyn gan amlaf lynu wrth y cynnig, er nad oedd mewn gwirionedd, o bosibl, wedi awdurdodi'r unigolyn hwnnw i'w wneud.

Rhoi gwybod i rieni

3.28 **Rhaid** rhoi gwybod i bob rhiant drwy lythyr ynglŷn â chanlyniad pob cais am le. **Rhaid** i'r llythyr fod yn glir ac ni ddylid defnyddio jargon.

3.29 Os bydd y cais yn llwyddiannus, **dylid** cynnwys y dyddiad dechrau pan fydd yn bosibl. **Rhaid** i awdurdodau derbyn gynnwys ffurflen i'w dychwelyd sy'n gofyn i'r rhieni a fyddant yn derbyn y lle sy'n cael ei gynnig ai peidio ac yn nodi dyddiad ar gyfer dychwelyd y ffurflen honno.

3.30 Os gwrthodir y cais, **rhaid** i'r llythyr roi'r rhesymau dros y penderfyniad ynghyd â nodi nifer y ceisiadau a ddaeth i law, nifer y lleoedd sydd ar gael, a'r meini prawf a ddefnyddiwyd ar gyfer gor-alw. Os gwrthodir plentyn oherwydd y cyfyngiad

¹⁷ Rheoliadau Llywodraethu Ysgolion a Gynhelir (Cymru) 2005.

ar faint y dosbarth babanod, rhaid gwneud hyn yn glir. Dylai'r llythyr hefyd gynnwys gwybodaeth am hawl y rhieni i apelio yn erbyn y penderfyniad, y broses ar gyfer gwneud hyn, a'r dyddiad cau ar gyfer ymateb.

Apelau derbyn

3.31 Yn ôl adran 94 Deddf 1998, caniateir i rieni apelio yn erbyn penderfyniadau "ynghlŷn ag ym mha ysgol y darperir addysg ar gyfer y plentyn o ran gweithredu swyddogaethau'r awdurdod". Yn achos derbyn i'r chweched dosbarth¹⁸, mae'r rhiant a'r person ifanc yn gallu apelio ar wahân neu gyda'i gilydd. Pan fyddant yn gwneud cais ar wahân, **rhaid** i'r apelau gael eu gwrando gyda'i gilydd. Lle gwrthodir cais i dderbyn, **rhaid** i'r awdurdodau derbyn roi gwybod i'r rhieni am eu hawl i apelio yn y llythyr gwrthod a **rhaid** iddynt **beidio** â chynnig sylw am ba mor debygol yw hi y bydd yr apêl yn llwyddo. Mae gofyn iddynt hefyd sefydlu paneli annibynnol i rieni apelio iddynt yn erbyn penderfyniadau i wrthod lle yn eu dewis ysgol. **Rhaid** i awdurdodau derbyn sicrhau bod apelau a wneir yn ystod y broses derbyn a amserlennwyd yn cael gwrandawriad o fewn 30 diwrnod ysgol i'r dyddiad cau a bennwyd ar gyfer apelau. **Rhaid** cynnal gwrandawriadau apêl ar gyfer apelau a wneir y tu allan i'r broses derbyn a amserlennwyd o fewn 30 diwrnod ysgol i'r adeg pan gyflwynir yr apêl ar ffurf ysgrifenedig. Yn ystod gwyliau'r haf, **rhaid** i'r awdurdodau derbyn drefnu eu hapelau o fewn 30 diwrnod gwaith i'r adeg pan gyflwynir yr apêl ar ffurf ysgrifenedig (gweler paragraff 4.8 o'r Cod Apelau Derbyniadau i Ysgolion).

3.32 Yn Rheoliadau Addysg (Trefniadau Apelau Derbyn) (Cymru) 2005, diffiniwyd cyfansoddiad y paneli apelau derbyn. Mae'r Cod Apelau Derbyn i Ysgolion yn pennu gofynion gorfodol ac yn cynnig canllawiau ynghlŷn â sut y dylid sefydlu paneli a sut y dylent gynnal eu gwrandawriadau.

3.33 Os bydd rhieni plentyn yn ennill apêl, **rhaid** i'r awdurdodau derbyn roi lle i'r plentyn hwnnw. Os bydd yr awdurdod derbyn yn dymuno gwrthwynebu penderfyniad y panel apêl, caiff wneud cais am adolygiad barnwrol. Nid oes gan Lywodraeth Cynulliad Cymru awdurdodaeth o gwbl dros benderfyniadau paneli apêl.

¹⁸ Rheoliadau Addysg (Trefniadau Apelau Derbyn) (Cymru) (Diwygio) 2009 - mae'r trefniadau hyn yn berthnasol o 2010/11 ymlaen.

Tynnu cynnig lle yn ôl

3.34 Ar ôl i awdurdod derbyn gynnig lle mewn ysgol, dim ond dan amgylchiadau prin iawn y caiff dynnu'r cynnig hwnnw yn ei ôl yn gyfreithlon. Gallai'r amgylchiadau hynny gynnwys sefyllfa lle mae'r awdurdod derbyn wedi cynnig y lle ar sail cais twyllodrus neu gais sy'n fwriadol gamarweiniol gan riant neu berson ifanc (er enghraifft, honiad ffug ynglŷn â phreswyllo yn y dalgylch) a hynny mewn gwirionedd wedi golygu bod lle wedi'i wrthod i blentyn â hawl gryfach, neu sefyllfa lle y cynigiwyd lle gan yr ALL, yn hytrach na gan yr awdurdod derbyn, trwy gamgymeriad. Os nad yw rhiant wedi ymateb i'r cynnig lle o fewn amser rhesymol (megis 21 diwrnod), a bod yr awdurdod derbyn yn ystyried tynnu'r lle yn ei ôl, **dylent** atgoffa'r rhiant neu'r person ifanc bod angen ymateb, gan dynnu eu sylw at y ffaith y gellid tynnu'r cynnig yn ei ôl oni wnânt hynny.

3.35 **Rhaid peidio** â thynnu lle yn ôl ar ôl i blentyn neu berson ifanc ddechrau yn yr ysgol, ac eithrio pan fydd y lle hwnnw wedi'i sicrhau drwy dwyll. Wrth benderfynu a ddylid tynnu'r lle yn ôl, **rhaid** ystyried am faint yr oedd y plentyn wedi bod yn yr ysgol. Lle tynnir lle yn ôl ar sail gwybodaeth gamarweiniol, **rhaid** ystyried y cais o'r newydd, a chynnig hawl i apelio os gwrthodir lle.

Dyletswydd corff llywodraethu i roi penderfyniad awdurdod derbyn ar waith

3.36 Dan adran 88(1A) Deddf 1998 (fel y mewnosodwyd gan adran 42 Deddf 2006) dyletswydd corff llywodraethu ysgol gymunedol neu ysgol wirfoddol a reolir, a'r ALL yn awdurdod derbyn ar ei chyfer, yw rhoi ar waith unrhyw benderfyniad a wneir gan yr awdurdod derbyn ynglŷn â derbyn disgyblion.

Pŵer cyfarwyddo'r ALL

3.37 Caiff ALL gyfarwyddo corff llywodraethu ysgol a gynhelir nad yw'n awdurdod derbyn ar ei chyfer i dderbyn unrhyw blentyn yn eu hardal y gwrthodwyd lle iddo ym mhob ysgol sy'n bellter rhesymol oddi wrth ei gartref ac sy'n cynnig addysg briodol,

a/neu ei fod wedi'i wahardd yn barhaol ohonynt, ac eithrio lle bo'r plentyn wedi'i wahardd yn barhaol o'r ysgol honno¹⁹.

3.38 Cyn rhoi cyfarwyddyd, **rhaidd** i'r ALL ymgynghori â chorff llywodraethu'r ysgol y maent yn bwriadu ei henwi'n benodol yn y cyfarwyddyd. Os bydd yr ALL, ar ôl yr ymgynghori, yn penderfynu cyhoeddi'r cyfarwyddyd, **rhaidd** iddo yn gyntaf hysbysu'r corff llywodraethu a'r pennaeth ynglŷn â'i benderfyniad yn ysgrifenedig. Caiff y corff llywodraethu, o fewn cyfnod o 15 diwrnod i gyflwyno'r hysbysiad, gyfeirio'r mater at Weinidogion Cymru, gan roi gwybod i'r ALL ei fod wedi gwneud hynny. Os na chaiff y mater ei gyfeirio a bod y cyfarwyddyd yn cael ei gyhoeddi, **rhaidd** i'r corff llywodraethu dderbyn y plentyn i'r ysgol.

Gwybodaeth arall sy'n berthnasol i drefniadau derbyn ysgolion

Cyfyngu ar faint dosbarth babanod

3.39 Mae'r cyfyngiadau statudol ar faint dosbarthiadau'n golygu, pan na fydd ond un athro/athrawes cymwys²⁰ yn bresennol, ac ar wahân i eithriadau prin (gweler isod), na chaiff dosbarthiadau babanod (derbyn, blwyddyn 1 a blwyddyn 2) gynnwys mwy na 30 o ddisgyblion²¹.

3.40 Caiff awdurdod derbyn wrthod derbyn plentyn i ysgol petai gwneud hynny'n anfanteisiol o ran maint y dosbarth, hynny yw, y byddai'n anfanteisiol o ran darparu addysg effeithlon neu ddefnyddio adnoddau'n effeithlon oherwydd y byddai angen cymryd camau er mwyn cydymffurfio â'r ddyletswydd i gyfyngu ar faint dosbarthiadau babanod. Fodd bynnag, mewn perthynas â'r flwyddyn derbyn ni ellir dweud y bydd anfantais o'r fath yn codi oni bai y rhagorid ar nifer derbyn yr ysgol. Mewn perthynas â derbyn i flynyddoedd 1 a 2 **ni ddylai** awdurdodau derbyn yn arferol wrthod derbyn ar sail anfantais maint dosbarth oni bai y rhagorid ar nifer derbyn yr ysgol.

¹⁹ Adran 96 Deddf 1998 fel y'i diwygiwyd gan baragraff 10 Atodlen 4 Deddf Addysg 2002.

²⁰ Rhywun sydd wedi cymhwyso dan Reoliadau Addysg (Cymwysterau Athrawon Ysgol) (Cymru) 2004.

²¹ Adran 1 Deddf 1998 a Rheoliadau Addysg (Maint Dosbarthiadau Babanod) (Cymru) 1998 fel y'i diwygiwyd gan Reoliadau Addysg (Maint Dosbarthiadau Babanod) (Cymru) (Diwygio) 2009.

3.41 Oni ellir rhoi addysg i fathau arbennig o blant (“plant a eithrir”) yn yr ysgol mewn dosbarth babanod arall lle na chroesir y terfyn heb gymryd camau a fyddai’n anfanteisiol o ran darparu addysg effeithlon neu ddefnyddio adnoddau’n effeithlon, ni cheir cyfrif y plant hynny at ddibenion penderfynu a yw’r terfyn 30 wedi’i groesi ai peidio. Y plant hyn yw:

- i. Plant y mae eu datganiadau AAA yn pennu ei bod yn rhaid iddynt gael eu haddysgu yn yr ysgol dan sylw, a’u bod yn cael eu derbyn i’r ysgol y tu allan i rownd derbyn arferol;
- ii. Plant sy’n derbyn gofal a dderbynnir y tu allan i’r rownd derbyn arferol;
- iii. Plant y gwrthodir eu derbyn i ysgol yn y lle cyntaf, ond y cynigir lle iddynt wedyn y tu allan i rownd derbyn arferol, yn sgil cyfarwyddyd panel apelau derbyn, neu oherwydd bod y sawl a wnaeth y penderfyniad gwreiddiol yn sylweddoli bod gwall wedi’i wneud o ran rhoi trefniadau derbyn yr ysgol ar waith;
- iv. Plant na allant gael lle mewn ysgol addas arall o fewn pellter rhesymol i’w cartref oherwydd eu bod yn symud i’r ardal y tu allan i’r rownd derbyn arferol;
- v. Plant y dymunir eu haddysgu mewn ysgol Gymraeg a’r ysgol dan sylw yw’r unig ysgol o’r fath o fewn pellter rhesymol i’w cartref;
- vi. Plant y dymunir eu haddysgu mewn ysgol a ddynodwyd yn ysgol grefyddol ei chymeriad a’r ysgol dan sylw yw’r unig ysgol o’r fath o fewn pellter rhesymol i’w cartref;
- vii. Disgyblion a dderbynnir i’r ysgol o fewn y grŵp oedran y mae plant fel rheol yn cael eu derbyn ac
 - sy’n cael eu derbyn ar ôl diwrnod cyntaf y flwyddyn ysgol berthnasol; a
 - lle nad yw’r ysgol eto wedi cyrraedd y nifer derbyn ond eisoes wedi trefnu ei dosbarthiadau; a
 - lle byddai derbyn plentyn yn golygu y byddai’r ysgol yn gorfod cymryd mesur perthnasol;
- viii. Plant sy’n ddisgyblion sydd wedi’u cofrestru mewn ysgolion arbennig, ond sy’n cael rhan o’u haddysg mewn ysgol brif ffrwd; a

- ix. Plant ag AAA sydd fel rheol yn cael eu haddysgu mewn uned arbennig mewn ysgol brif ffrwd, ond sy'n cael rhywfaint o'u gwersi mewn dosbarth nad yw'n ddosbarth addysg arbennig.

3.42 Yn y saith categori cyntaf, dim ond ar gyfer y flwyddyn ysgol honno neu weddill y flwyddyn ysgol honno y caiff y dosbarth fod yn fwy na 30. **Rhaid** cymryd camau addasu ar gyfer y flwyddyn ganlynol, neu bydd y dosbarth yn rhy fawr yn ôl y gyfraith.

Plant y mae ganddynt ddatganiad AAA

3.43 Yn gyffredinol, ymdrinnir â derbyn plant y mae ganddynt ddatganiadau AAA yn adran 312 i adran 349 Deddf Addysg 1996, ac yn Atodlen 26 ac Atodlen 27 i'r Ddeddf honno. Ceir arweiniad ynglŷn â derbyn plant y mae ganddynt ddatganiadau yng Nghod Ymarfer Anghenion Addysgol Arbennig Cymru. Yn sgil hynny, nid yw darpariaethau derbyn Deddf 1998 yn gyffredinol berthnasol i blant y mae ganddynt ddatganiadau AAA. Mae adran 324 Deddf Addysg 1996 yn mynnu bod angen i ysgol a gynhelir a enwir mewn datganiad AAA dderbyn y plentyn. Ni all ysgolion wrthod derbyn y plentyn hyd yn oed petaent yn croesi eu nifer derbyn drwy wneud hynny.

3.44 Os yw ALL wedi rhoi datganiad AAA i blentyn, mae'n gyfrifol am sicrhau bod darpariaeth addysgol arbennig ar gael ar gyfer y plentyn hwnnw. Mae'n bosibl y bydd yr ALL yn dewis ysgol benodol y mae'n ei hystyried yn addas ar gyfer anghenion y plentyn, ac yn enwi'r ysgol yn y datganiad. Os bydd rhiant plentyn â datganiad AAA yn dymuno apelio yn erbyn yr ysgol a enwir yn y datganiad, neu yn erbyn y ffaith nad oes ysgol wedi'i henwi, dylid apelio i Dribiwnlys Anghenion Addysgol Arbennig ac Anabledd Cymru, nid i'r panel apelau derbyn.

Plant y mae ganddynt AAA heb ddatganiad

3.45 **Rhaid** trin plant y mae ganddynt AAA ond nad oes ganddynt ddatganiad yr un mor deg ac yr ymdrinnir ag ymgeiswyr eraill. **Rhaid** i awdurdodau derbyn **beidio** â gwrthod derbyn plentyn oherwydd eu bod yn ystyried na allant ddarparu ar gyfer ei AAA. **Rhaid** i awdurdodau derbyn ystyried ceisiadau gan blant y mae ganddynt AAA ond nad oes ganddynt ddatganiad, ar sail

y meini prawf derbyn a gyhoeddwyd gan yr ysgol. **Rhaid** iddynt **beidio** â gwrthod derbyn plant oherwydd nad oes ganddynt ddatganiad AAA, neu oherwydd eu bod yn cael eu hasesu ar gyfer datganiad ar y pryd. Os bydd awdurdodau derbyn yn rhoi rhywfaint o flaenoriaeth i blant y mae ganddynt anghenion arbennig, meddygol neu gymdeithasol ac ati, ond nad oes ganddynt ddatganiad, **dylai'r** trefniadau derbyn a gyhoeddir ganddynt esbonio pa dystiolaeth y mae ei hangen ynglŷn â'r angen hwnnw er mwyn i'r plant fod yn gymwys dan y maen prawf.

Plant y mae ganddynt anableddau

3.46 Mae gan blant hawliau dan Ddeddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd 1995, a rhaid i ysgolion beidio â gwahaniaethu (heb gyfiawnhad) yn erbyn disgyblion anabl a darpar ddisgyblion anabl. Mae gan blentyn anabledd os oes ganddo nam corfforol neu feddyliol sy'n cael effaith sylweddol neu dymor hir er gwaeth ar ei allu i gyflawni gweithgareddau arferol beunyddiol. Mae'r diffiniad dan y Ddeddf hon yn ddiffiniad eang. Mae'n cynnwys ystod eang o namau, gan gynnwys anawsterau dysgu, dyslecsia, diabetes neu epilepsi yn ogystal â namau corfforol neu synhwyrol.

3.47 Dan Ddeddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd 1995, mae dyletswydd ar awdurdodau derbyn i beidio â gwahaniaethu yn erbyn plant anabl a darpar ddisgyblion anabl o ran eu mynediad i addysg. **Rhaid** i awdurdodau derbyn **beidio** â gwahaniaethu yn erbyn plentyn anabl: a) yn eu trefniadau ar gyfer penderfynu a yw disgybl yn cael ei dderbyn i'r ysgol; neu b) o ran eu telerau ar gyfer cynnig derbyn plentyn anabl i'r ysgol; neu c) drwy wrthod neu hepgor yn fwriadol gais plentyn anabl i gael ei dderbyn. Yn sgil y Ddyletswydd Cydraddoldeb i Bobl Anabl a gyflwynwyd dan Ddeddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd 2005, **rhaid** i ysgolion ddilyn trefn gwbl gynhwysfawr wrth hyrwyddo cydraddoldeb i bobl anabl. Mae'r ddyletswydd newydd yn ddyletswydd i ragweld sefyllfaoedd ac mae'n berthnasol i ddarpar ddisgyblion, felly **rhaid** i ysgolion feddwl ymlaen llaw, rhagweld rhwystrau ar gyfer disgyblion anabl a'u dileu neu eu lliniaru.

3.48 Dan Ddeddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd 1995, **rhaid** i ysgolion gyhoeddi cynlluniau hwyluso mynediad sy'n dangos sut y maent yn ei gwneud yn haws i ddisgyblion anabl gael mynediad i'r adeiladau, at y cwricwlwm ac at wybodaeth ysgrifenedig.

Rhaid i ysgolion hefyd gyhoeddi Cynllun Cydraddoldeb ar gyfer Pobl Anabl sy'n dangos sut mae'r ysgol yn hyrwyddo cydraddoldeb i bobl anabl. Mae'n bosibl y bydd rhai ysgolion yn dewis cyfuno'r ddau gyhoeddiad hyn.

3.49 **Dylai** ysgolion ddarparu gwybodaeth ar gyfer rhieni a darpar rieni ynglŷn â'r addasiadau rhesymol sydd ganddynt ar gyfer disgyblion anabl ac ynglŷn â pha mor hwylus yw'r ysgol ar gyfer disgyblion anabl er mwyn dangos iddynt eu bod yn croesawu ceisiadau gan rieni plant anabl.

3.50 Mae'n hollbwysig, pan fydd ysgol yn gwybod bod disgybl ag anableddau'n cael ei dderbyn ei bod yn gwneud pob ymdrech i gael gwybod am eu hanghenion a'u hanableddau er mwyn cynllunio'r ddarpariaeth, gan gynnwys unrhyw addasiadau rhesymol y gall fod eu hangen dan Ddeddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd 1995. Fodd bynnag, fel y soniwyd uchod, **rhaid** i ysgol fod yn rhagweithiol a rhagweld rhwystrau ar gyfer darpar ddisgyblion yr ysgol.

3.51 Mae Cod Ymarfer y Comisiwn Hawliau Anabledd yn cynnig arweiniad ymarferol ynglŷn â'r ddyletswydd i blant anabl a gellir ei weld ar wefan y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol yn www.equalityhumanrights.com. Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru hefyd wedi cyhoeddi arweiniad i benaethiaid ac athrawon yng Nghymru dan y teitl 'Hyrwyddo Cydraddoldeb Anabledd mewn Ysgolion'. Anfonwyd copi i bob ALL ac i bob ysgol yng Nghymru ac mae modd ei weld hefyd ar wefan Llywodraeth Cynulliad Cymru yn www.cymru.gov.uk.

Plant sy'n ymddwyn yn heriol

3.52 **Ni ddylai** awdurdodau derbyn wrthod derbyn plentyn ar sail eu hymddygiad mewn man arall. **Ni ddylai** ysgolion wrthod derbyn plentyn yr ystyrir y gallai darfu ar yr ysgol, neu ymddwyn mewn modd heriol, oherwydd dylid asesu'r plentyn yn gyntaf i weld a oes ganddo AAA. Yr unig adeg y mae'r gyfraith yn caniatáu i ysgol wyro oddi wrth yr egwyddor arferol, sef y dylid cydymffurfio â dymuniadau'r rhieni, yw yn y sefyllfa lle 'gwaharddwyd plentyn ddwywaith' a ddisgrifir ym mharagraff 3.54. Os gwelir bod plentyn yn tarfu'n ddirifol ac yn ddi-baid ar ôl ei dderbyn, yna, caiff yr ysgol ystyried camau disgyblu, gan gynnwys gweithdrefnau gwahardd dros dro, ac, yn y pen draw, wahardd yn barhaol. Fodd bynnag,

mae'n bwysig nodi y gall plant sy'n ymddwyn yn heriol fod yn anabl fel y'i diffinnir yn Neddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd 1995, ac felly, bod angen gwneud addasiadau rhesymol ar eu cyfer yn yr ysgol neu ddarparu cymorth AAA ar eu cyfer. **Rhaid** i'r ysgol fod yn rhagweithiol o ran hyrwyddo cydraddoldeb ar gyfer y disgyblion hyn, fel sy'n wir am bob disgybl anabl.

3.53 Efallai y bydd rhai ysgolion lle nad oes galw mawr am leoedd yn gweld bod gofyn iddynt dderbyn cyfran fwy na'r cyffredin o blant sydd â hanes ymddwyn yn heriol yn ddiweddar, a bod hynny efallai wedi golygu eu bod wedi'u gwahardd yn barhaol o ysgol arall. **Dylai** fforymau derbyn drafod sut y gall trefniadau derbyn lleol ganiatáu i ysgolion dderbyn cyfran fwy teg o blant o'r fath, gan gynnwys plant sydd wedi'u gwahardd o ysgolion eraill, ac i gytuno ar brotocolau ar gyfer derbyn plant anodd eu lleoli. **Rhaid** i awdurdodau derbyn wrando ar gyngor eu fforwm derbyn.

Plant sydd wedi'u gwahardd ddwywaith

3.54 Lle bydd plentyn wedi'i wahardd yn barhaol o ddwy ysgol neu fwy na hynny, bydd gan y rhieni hawl o hyd i ddweud pa ysgol a fyddai orau ganddynt, ond nid oes yn rhaid cydymffurfio â'r dewis hwnnw am o leiaf ddwy flynedd ar ôl dyddiad y gwaharddiad diweddaraf²².

Nid yw hyn yn berthnasol i:

- blant y mae ganddynt ddatganiad AAA;
- plant a oedd yn iau na'r oedran ysgol gorfodol pan gawsant eu gwahardd;
- plant a dderbyniwyd yn ôl ar ôl gwaharddiad parhaol;
- plant a fyddai wedi cael eu derbyn yn ôl ar ôl gwaharddiad parhaol petasai'n ymarferol gwneud hynny; a
- plant sy'n derbyn gofal, pan fydd y cais i dderbyn yn cael ei wneud gan neu ar ran y rhiant corfforaethol.

3.55 Ystyrir gwaharddiad parhaol yn waharddiad sy'n dechrau ar y diwrnod ysgol cyntaf pan fydd y pennaeth wedi dweud wrth y plentyn am beidio â mynychu'r ysgol.

²² Adran 87 Deddf 1998.

3.56 Caiff yr awdurdod derbyn ar gyfer yr ysgol wrthod derbyn y plentyn, neu os mai ysgol gymunedol neu ysgol wirfoddol a reolir sydd dan sylw, caiff y corff llywodraethu apelio yn erbyn penderfyniad yr ALL, sef yr awdurdod derbyn, i dderbyn y plentyn (gweler y Cod Apelau Derbyn i Ysgolion i gael gwybodaeth am yr apelau hyn). Mae ALLau yn dal yn gyfrifol am ddarparu addysg amser llawn ar gyfer y plant hyn ac efallai y bydd angen iddynt ddefnyddio'u pwerau cyfarwyddo neu ddarparu lle mewn Uned Cyfeirio Disgyblion.

Plant anodd eu lleoli

3.57 **Dylai** fod gan bob awdurdod derbyn brotocolau ar gyfer derbyn plant y maent yn eu hystyried yn anodd eu lleoli. Mae angen i bawb chwarae eu rhan i sicrhau bod y plant hyn, yn enwedig y rhai mwyaf agored i niwed, yn cael eu derbyn i ysgol addas cyn gynted ag y bo modd. Mae hyn yn cynnwys derbyn plant i ysgolion sydd eisoes yn llawn.

3.58 Mae angen sicrhau cydbwysedd rhwng dod o hyd i le'n gyflym mewn ysgol lle nad yw'r galw am leoedd yn fawr, neu un sy'n wynebu amgylchiadau anodd, a dod o hyd i le mewn ysgol sy'n addas ar gyfer y plentyn. Felly, **dylai'r** protocol sicrhau nad oes gofyn i'r un ysgol, gan gynnwys y rheini lle ceir lleoedd gwag, dderbyn gormod neu nifer afresymol o blant sydd wedi'u gwahardd o ysgolion eraill.

3.59 Gallai'r protocolau hynny gynnwys pob plentyn sy'n cyrraedd y tu allan i'r rownd derbyn arferol a allai ei chael yn anodd cael gafael ar le. Dylai awdurdodau derbyn gyfeirio at y cyfarwyddyd a ddarperir ym mharagraff 3.19 i 3.20 ynghylch plant Sipsiwn a Theithwyr. **Dylid** trin plant ag AAA ond nad oes ganddynt ddatganiad yn yr un modd ag yr ymdrinnir â phob ymgeisydd, ond **dylai'r** protocolau gynnwys trefniadau ar gyfer sicrhau bod plant o'r fath yn cael eu lleoli'n gyflym, os gwyddys ymlaen llaw bod angen cymorth AAA penodol.

3.60 Ar ôl cytuno ar y protocolau hyn, **dylai** fforymau derbyn fonitro i ba raddau y maent yn gweithio, pa mor gyflym y deuir o hyd i leoedd ar gyfer y plant, a chyfraniad pob ysgol yn yr ardal.

Plant pobl sydd yn Lluoedd Arfog y DU a phlant pobl eraill sy'n gwasanaethu'r Goron (gan gynnwys Diplomyddion)

3.61 Bydd teuluoedd pobl sydd yn Lluoedd y DU a Gweision eraill y Goron²³ yn cael eu symud o gwmpas y DU ac o dramor yn aml, a hynny'n aml heb fawr o rybudd. **Dylid** neilltuo lleoedd mewn ysgolion i blant a'u teuluoedd cyn dechrau'r flwyddyn ysgol sydd ar y gorwel os ceir llythyr swyddogol gyda'r cais gan y Weinyddiaeth Amddiffyn neu'r Swyddfa Dramor a Chymanwlad yn nodi'r dyddiad dychwelyd.

3.62 **Rhaid** i awdurdodau derbyn:

- sicrhau bod anghenion plant y teuluoedd hyn yn cael eu hystyried;
- neilltuo lle iddynt mewn ysgol ymlaen llaw, petai'r ymgeisydd yn ateb y meini prawf ar ôl symud i'r gyrchfan;
- gwahodd cynrychiolydd o'r Lluoedd neu gynrychiolwyr crynodiadau sylweddol eraill o weision y Goron i ymuno â'r fforwm derbyn; a
- derbyn cyfeiriad post Uned ar gyfer ceisiadau gan aelodau'r Lluoedd os nad oes ganddynt gyfeiriad post cartref newydd.

3.63 **Rhaid** i awdurdodau derbyn **beidio** â:

- chadw lleoedd ar gyfer blociau o'r plant hyn, na
- gwrthod lle i blentyn o'r fath am nad yw'r teulu'n byw yn ardal yr ALL ar y pryd.

Plant o dramor

3.64 Mae gan blant o dramor sy'n preswyllo'n gyfreithlon yn y DU, boed eu rhieni gyda hwy neu beidio, yr un hawliau i gael addysg ag sydd gan blant sy'n Ddinasyddion Prydeinig a **rhaid** ymdrin â cheisiadau a wneir ar eu rhan i'w derbyn i ysgolion a gynhelir yn yr un modd. Yn ogystal â hyn, os bydd plant wedi cyrraedd oedran ysgol gorfodol, **rhaid** iddynt fynychu'r ysgol onid oes trefniadau amgen addas wedi'u gwneud ar eu cyfer. Mae'r plant hyn yn cynnwys:

- Brodorion Ardal Economaidd Ewrop (AEE) (lle bodlonir darpariaethau Rheoliadau Mewnfudo (Ardal Economaidd Ewrop) 2006);

²³ Un o Weision y Goron yw un o swyddogion Llywodraeth y Deyrnas Unedig.

- Y rheini sy'n dod o wledydd y mae eu pasbortau wedi'u stampio i ddangos bod ganddynt yr hawl i fyw yn y DU;
- Ffoaduriaid a cheiswyr lloches sy'n disgwyl penderfyniad ynghylch eu cais (h.y. maent wedi gwneud cais am loches a hwynnw wedi'i gofnodi gan yr Ysgrifennydd Gwladol, ond heb gael penderfyniad eto); a
- Phlant eraill y mae gan eu rhieni hawl gyfyngedig i ddod i'r DU neu i aros yma (gan gynnwys plant gweithwyr mudol nad ydynt yn perthyn i AEE, neu'r rhai sy'n cymryd rhan mewn cynllun cyfnewid athrawon (gweler paragraffau 3.67 a 3.68)).

3.65 Ni chaiff plant o'r tu allan i AEE sy'n gwneud cais am yr hawl i ddod i'r DU neu aros yma i astudio ar eu pen eu hunain ganiatâd i ddod yma neu i aros yma oni bai fod y plentyn yn ateb y gofynion a bennir ym mharagraff 57 y Rheolau Mewnfudo²⁴. Os yw'r plentyn dan 16 oed, rhaid iddo ddangos prawf iddo gael ei dderbyn ar gyfer cwrs astudio mewn ysgol talu-ffioedd annibynnol y tu allan i'r sector a gynhelir neu mewn sefydliad addysg breifat ddilys. Ni chaniateir i'r plentyn ddod i mewn i fynychu ysgol a gynhelir, ac eithrio fel rhan o raglen gyfnewid. Os canfyddir bod plentyn o'r fath yn mynychu ysgol a gynhelir, bydd yn torri amodau ei hawl i ddod i mewn i'r wlad a gellid cymryd camau yn ei erbyn gan Gyfarwyddiaeth Mewnfudo a Chenedligrwydd y Swyddfa Gartref.

3.66 Fodd bynnag, er nad yw plant o dramor o'r tu allan i AEE, ar y cyfan, yn cael eu derbyn i'r wlad hon er mwyn mynychu ysgolion a gynhelir, gellir derbyn y plant hyn i fynychu ysgol a gynhelir dan fantell cynllun cyfnewid myfyrwyr, neu, os ydynt yn rhan o Raglen Dysgu Gydol Oes yr Undeb Ewropeaidd (UE). Ni chaniateir i fyfyrwr sy'n cymryd rhan mewn cynllun o'r fath aros yn y wlad hon yn hwy na blwyddyn. **Rhaid** i gynlluniau o'r fath gynnwys cynllun cyfnewid dilys rhwng disgyblion yr ysgolion sy'n bartneriaid a hynny ar yr un pryd neu rywbryd yn ddiweddarach ac **ni ddylai'r** cynllun hwynnw gynnwys ffioedd, os nad ydynt yn rhan o raglen yr UE. Lle bydd plentyn ar gofrestr ysgol a gynhelir yn y DU yn cymryd rhan mewn cynllun cyfnewid myfyrwyr, **dylai'r** plentyn hwynnw aros ar y gofrestr yn ystod oes y cyfnewid a'i drin fel petai'n dilyn "gweithgarwch addysgol cymeradwy".

²⁴ Gellir gweld y Rheolau Mewnfudo yn www.ind.homeoffice.gov.uk.

Cynlluniau cyfnewid athrawon

3.67 Lle bydd plentyn yn mynd dramor gyda rhiant ar gynllun cyfnewid athrawon, **dylai'r** ysgol sicrhau bod lle i'r plentyn pan fydd yn dychwelyd. **Dylid** cadw enw'r plentyn ar y gofrestr a gellir trin y cyfnod pan na fydd yn mynychu'r ysgol fel "gweithgarwch addysgol cymeradwy".

3.68 Mae'n ddyletswydd ar yr ALI ddod o hyd i le i blentyn a fydd yn dod i breswyllo yn ei ardal yn sgil y ffaith fod y rhiant yn cymryd rhan mewn cynllun cyfnewid athrawon. **Dylai** ALLau gynllunio ymlaen llaw ar gyfer anghenion y plant hyn er mwyn sicrhau bod lle addas iddynt mewn ysgol ar gyfer y cyfnod cyfnewid, lle bynnag y bydd hyn yn ymarferol.

Trosglwyddiadau o'r sector annibynnol

3.69 Fel y nodwyd uchod, gellir caniatáu i blant ddod i mewn i'r DU ar eu pen eu hunain os gallant ddangos bod ganddynt le mewn ysgol annibynnol y telir ffioedd iddi. Lle rhoddwyd hawl i blentyn ddod i mewn ar y sail honno, ni fydd y Swyddfa Gartref fel rheol yn caniatáu estyniad i'r cyfnod aros, nac ychwaith yn diwygio amodau mynediad y plentyn, os bydd y plentyn hwnnw'n trosglwyddo i ysgol gymunedol, ysgol wirfoddol neu ysgol sefydledig. Mae'n bosibl y byddai ALLau a chyrrff llywodraethu'n dymuno cadw hyn mewn cof wrth ystyried cais am drosglwyddo ar ran plentyn o dramor sydd wedi bod yn mynychu ysgol talu-ffioedd cyn hynny.

Ceisiadau a wneir yn y DU ar gyfer plant sy'n byw dramor

3.70 Mae'n bosibl y bydd awdurdodau derbyn yn cael cais gan rieni o dramor am le mewn ysgol ar gyfer plentyn nad yw'n preswyllo yn y DU eto. Ni fydd yr awdurdod derbyn o anghenraid yn gwybod pa bryd y disgwylir i'r plentyn fod yn preswyllo yn y DU, nac a yw cais y rhieni am ganiatâd i ddod i'r DU wedi bod yn llwyddiannus (neu a fydd yn llwyddiannus), nac ychwaith, os bu'n llwyddiannus, ar ba delerau y caniatawyd iddynt ddod i'r wlad. Mae'r rhain i gyd yn ystyriaethau y gallai awdurdod derbyn yn rhesymol eu hystyried wrth bwysu a mesur y cais.

Gwisg ysgol

3.71 Mae gwisg ysgol yn gwneud cyfraniad hollbwysig at osod naws yr ysgol a'i hethos, ac mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn annog ysgolion yn gryf i ystyried cyflwyno gwisg ysgol os nad oes ganddynt un eisoes. Fodd bynnag, mae Llywodraeth Cynulliad Cymru hefyd yn cydnabod bod gwisg ysgol ac eitemau eraill y mae angen eu prynu yn unol â pholisi gwisg ysgol yn gallu bod yn faich ariannol, yn enwedig i deuluoedd mawr ac sydd ar incwm isel.

3.72 Felly, wrth gyflwyno gwisg ysgol newydd a/neu ystyried newidiadau i'r gofynion presennol ar gyfer gwisg ysgol, mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn disgwyl i gyrff llywodraethu roi blaenoriaeth uchel i'r ystyriaethau cost. Dylai gyrff llywodraethu helpu i gyfyngu cost gwisg ysgol fel nad yw rhieni ar incwm isel yn teimlo bod costau posibl gwisg ysgol yn golygu na allant wneud cais am yr ysgol o'u dewis. Mae hyn hefyd yn berthnasol i ddillad chwaraeon ac i unrhyw offer arbenigol arall a nodir yn y polisi²⁵.

Teithio gan ddysgwyr

3.73 Mae Mesur Teithio gan Ddysgwyr (Cymru) 2008 yn pennu'r gofynion penodol ar gyfer cludiant o'r cartref i'r ysgol yng Nghymru. O fis Medi 2009 ymlaen, mae'n rhoi lefel o hawl i holl blant ysgolion cynradd gael cludiant am ddim drwy osod trothwy o ddwy filltir neu fwy o'r cartref i'r ysgol addas agosaf, a throthwy o 3 milltir ar gyfer disgyblion ysgolion uwchradd. Os nad yw'r rhieni wedi dewis yr ysgol addas agosaf, yn gyffredinol nid oes gan y disgybl hawl i gael cludiant am ddim i'r ysgol hyd yn oed os nad yw'n byw o fewn pellter cerdded i'r ysgol, a dylid rhoi gwybod i rieni am hyn yn y prospectws derbyn cyfansawdd. Mewn achosion o'r fath, y rhieni sy'n gyfrifol am wneud eu trefniadau cludiant eu hunain, er bod gan awdurdod hawl i ddarparu cludiant am ddim neu gludiant a gynorthwyr ar gyfer disgyblion o'r fath. Os na ellir derbyn plentyn i'r ysgol addas agosaf, a'i bod yn rhaid iddo o ganlyniad fynychu ysgol nad yw o fewn pellter cerdded i'w gartref, mae dyletswydd ar yr awdurdod lleol i ddarparu cludiant am ddim o'r cartref i'r ysgol addas ail-agosaf.

²⁵ Cyfarwyddyd i Gyrff Llywodraethu ar Bolisiau Gwisg Ysgol ac Ymddangosiad - Cylchlythyr Rhif 006/2008 Llywodraeth Cynulliad Cymru.

Atodiad A - Ysgolion preswyl

A.1 Dim ond un ysgol breswyl a gynhelir sydd yng Nghymru ar hyn o bryd. Mae'r Atodiad hwn yn benodol berthnasol i'r ysgol honno ac yma, ceir fframwaith ar gyfer derbyn disgyblion i'r lleoedd preswyl hynny yn yr ysgol.

Gweithdrefnau derbyn

A.2 Gan eu bod yn ysgolion a gynhelir, **rhaid** i ysgolion preswyl fabwysiadu a chyhoeddi set o feini prawf ar gyfer derbyn, a hynny ar gyfer lleoedd dydd a lleoedd preswyl, gan gydymffurfio â deddfwriaeth addysg a deddfwriaeth gydraddoldeb ac â darpariaethau'r Cod hwn.

A.3 Caiff ysgolion preswyl fabwysiadu niferoedd derbyn ar wahân, ac, os dymunant, feini prawf gor-alw ar wahân ar gyfer lleoedd dydd a lleoedd preswyl.

A.4 Os oes mwy o ymgeiswyr sydd yn addas ar gyfer lle preswyl nag sydd o leoedd, **rhaid** i'r ysgol ddilyn y meini prawf ar gyfer gor-alw sydd yn y trefniadau derbyn y mae wedi'u cyhoeddi. **Rhaid** pennu'r meini prawf hyn yn unol â darpariaethau'r Cod hwn a'r gofynion cyfreithiol a **rhaid** iddynt **beidio** â chynnwys unrhyw elfen o ddethol ar sail dawn neu allu, ac eithrio lle y caniateir hynny fel arall. **Rhaid** i'r meini prawf ar gyfer gor-alw **beidio** â chynnwys meini prawf ar gyfer penderfynu pa ddisgyblion yw'r rhai mwyaf addas ar gyfer lle preswyl. **Rhaid peidio** â defnyddio cyfweiliadau nac unrhyw wybodaeth arall a ddefnyddir i farnu ynglŷn ag addasrwydd er mwyn penderfynu ynglŷn â derbyn i leoedd dydd. Dylai gosod meini prawf teg, clir a gwrthrychol ar gyfer derbyn sicrhau bod modd i awdurdodau derbyn ddangos yn glir i rieni ac i ofalwyr sut y dyrannwyd y lleoedd.

Angen lle preswyl

A.5 Mae gan ysgolion preswyl rôl bwysig i'w chwarae o ran darparu lleoedd i'r plant mwyaf agored i niwed, ac o ran darparu amgylchedd addysg sefydlog i'r rheini y mae gan eu rhieni swyddi neu yrfaoedd sy'n golygu ei bod yn rhaid iddynt weithio y tu allan i'r wlad yn aml. Felly, **rhaid** i ysgolion preswyl, ar ôl rhoi'r flaenoriaeth ofynnol i blant sy'n derbyn gofal, roi'r flaenoriaeth nesaf yn eu meini prawf ar gyfer

gor-alw am leoedd preswyl i 'blant y mae angen lle preswyl arnynt'.
Rhaid i ysgolion preswyl sicrhau ei bod yn glir i rieni beth yw ystyr 'angen lle preswyl'.

A.6 Er nad yw'r rhestr isod yn un gynhwysfawr, dyma rai o'r plant yr ystyrir bod angen lle preswyl arnynt:

- i. plant sy'n wynebu risg;
- ii. plant teuluoedd rhiant sengl;
- iii. plant o gartref ansefydlog;
- iv. plant aelodau'r Lluoedd arfog Prydeinig dramor;
- v. plant gweithwyr allweddol sy'n gweithio dramor (e.e. plant gweithwyr elusennau, plant pobl sy'n gweithio i fudiadau gwasanaethau gwirfoddol, y gwasanaeth diplomyddol neu'r Undeb Ewropeaidd, athrawon, swyddogion gorfodi'r gyfraith a staff meddygol sy'n gweithio dramor) y mae eu gwaith yn mynnu eu bod yn treulio llawer o'r flwyddyn dramor.

A.7 **Dylid** rhoi'r flaenoriaeth i'r plant hynny a ddisgrifir ym mharagraff A.6 (i) i (iii) ni waeth ymhle y maent yn byw fel rheol, a **dylid** rhoi'r flaenoriaeth i blant a ddisgrifir ym mharagraff A.6 (iv) a (v) os ydynt fel rheol yn byw yn ardal neu yn ardal flaenoriaeth yr ysgol.

Addasrwydd ar gyfer lle preswyl

A.8 Mae gan ysgol breswyl a gynhelir yr hawl i ystyried addasrwydd ymgeisydd ar gyfer lle preswyl cyn penderfynu rhoi lle o'r fath iddo.

A.9 Er mwyn penderfynu a yw ymgeisydd yn addas ar gyfer lle preswyl ai peidio, fe allai'r ysgol ystyried:

- Canlyniad cyfweliad â'r ymgeisydd a gynhelir yn unswydd at y diben hwnnw.
- Gwybodaeth a ddarperir gan riant, rhiant corfforaethol neu warcheidwad yr ymgeisydd ar ffurflen gais ategol a ddarperir at yr un diben.

- Gwybodaeth a ddarperir gan ysgol bresennol yr ymgeisydd neu - os nad yw'n mynychu'r ysgol ar hyn o bryd - yr ysgol flaenorol, a'r wybodaeth honno wedi'i cheisio a'i darparu at yr un diben.
- Gwybodaeth ynglŷn ag ystyriaethau diogelu a ddarperir gan yr ALL lle mae cartref y plentyn.

A.10 Ystyr 'cyfweliad' yn y cyd-destun hwn yw cyfweliadau wyneb-yn-wyneb neu gyfweliadau dros y ffôn neu gyfarfodydd â'r ymgeisydd a ddefnyddir i benderfynu a yw'n addas ar gyfer lle preswyl. Nid yw'r gwaharddiad cyffredinol ar gyfweid fel rhan o'r broses derbyn yn berthnasol i gyfweliadau o'r fath.

A.11 **Rhaid** i ysgolion preswyl **beidio** â defnyddio unrhyw brosesau eraill i benderfynu a yw rhywun yn addas ai peidio. **Rhaid** iddynt **beidio** â gofyn am wybodaeth ynglŷn â chefnidir crefyddol nac ystyried gwybodaeth o'r fath (onid yw hynny'n berthnasol i'r asesiad ar sail y trefniadau derbyn a gyhoeddwyd), nac ychwaith am amgylchiadau'r cartref, gallu academaidd, gallu ym maes chwaraeon neu'r celfyddydau, diddordebau academaidd nac unrhyw faterion allanol eraill megis mân gamymddwyn. Os rhoddir unrhyw wybodaeth o'r fath, **rhaid** ei diystyru.

A.12 Nid oes gofyn i awdurdodau derbyn ddefnyddio cyfweliadau a ffurflenni cais ategol i asesu addasrwydd, ond os ydynt yn gwneud hynny, **rhaid** iddynt roi sylw i'r canllawiau sydd yn y Cod hwn.

A.13 **Rhaid peidio** â mabwysiadu addasrwydd ar gyfer lle preswyl yn faen prawf ar gyfer gor-alw. **Rhaid** i ysgolion sy'n cynnig lleoedd preswyl bennu eu meini prawf ar gyfer gor-alw yn unol â'r darpariaethau gorfodol a'r canllawiau a geir ym Mhennod 2 y Cod hwn. **Rhaid** i'r trefniadau derbyn a gyhoeddir ddweud y bydd yr ysgol hefyd yn dilyn proses i benderfynu a yw disgybl yn addas ar gyfer lle preswyl ac y bydd hynny'n golygu cyfweliad a/neu ddefnyddio ffurflenni cais ategol (os bydd yr ysgol breswyl yn penderfynu ei bod yn dymuno defnyddio cyfweliadau a ffurflenni cais ategol).

Diffinio addasrwydd

A.14 Nid yw addasrwydd yn golygu'r plant hynny sy'n cydweddu orau ag ethos yr ysgol. Ystyr addasrwydd yw:

- a yw plentyn yn peri risg ddifrifol i iechyd a diogelwch disgyblion preswyl eraill, neu
- a yw plentyn yn addas ar gyfer lle preswyl o safbwynt ei ddatblygiad.

A.15 Ar gyfer lleoedd preswyl, mae gan yr awdurdodau derbyn yr hawl i farnu bod hanes anawsterau ymddwyn difrifol megis camymddwyn rhywiol, cynnau tanau'n fwriadol neu drais corfforol eithafol yn debygol o olygu nad yw ymgeisydd yn addas ar gyfer lle preswyl. Ni fyddai hyn yn cynnwys mân enghreifftiau o gamymddwyn.

Paratoi ar gyfer cyfweliad a'i gynnal

A.16 Wrth baratoi ar gyfer cyfweliadau am leoedd preswyl a chynnal cyfweliadau o'r fath, rhaid i ysgolion:

- Ganolbwyntio'n unig ar a fyddai'r ymgeisydd yn gallu ymdopi ag amgylchedd preswyl a chael budd ohono;
- Bod yn deg ac yn agored. **Rhaid** dweud wrth blant a rhieni beth yw'r drefn ymlaen llaw, a rhaid iddynt wybod beth i'w ddisgwyl yn y cyfweliad; a
- Rhoi cyfle i blant ddweud, ar wahân i'w rhieni, a ydynt am gael lle preswyl ai peidio.

A.17 Mae'n arfer da rhoi gwybod yn fanwl ymlaen llaw i ymgeiswyr ac i'w rhieni beth yw diben a strwythur y cyfweliad. **Dylid** sicrhau bod ymgeiswyr yn teimlo'n gartrefol yn ystod y cyfweliad, a **rhaid** i gyfwelwyr wneud pob ymdrech resymol i ddarparu ar gyfer rhywun ag anghenion arbennig neu anabledd (e.e. nam ar eu clyw neu anhawster llefaru). Dan rai amgylchiadau, gall fod angen cynnal cyfweliadau drwy gyfrwng dehonglydd/cyfieithydd.

A.18 **Rhaid** i awdurdodau derbyn **beidio** â:

- Mynnu bod plant yn sefyll unrhyw ffurf ar brawf ysgrifenedig na llafar i brofi eu gwybodaeth, eu gallu na'u hagweddau ac ni ddylid gofyn iddynt wneud hynny ychwaith.
- Ceisio didoli'r disgyblion y mae ganddynt hanes mân gamymddwyn heb i hynny arwain at eu gwahardd yn barhaol ddwywaith. Mae hyn yn cynnwys peidio â gofyn cwestiynau er mwyn ceisio cael gwybod a yw'r ymgeisydd yn ymateb i sefyllfaoedd o wrthdaro drwy geisio cymod neu drwy dynnu'n groes.
- Ceisio didoli disgyblion nad ydynt mor allblyg, mor hyderus neu mor huawdl â disgyblion eraill.
- Ceisio gwybodaeth am gefndir y rhieni, eu sefyllfa ariannol, eu statws priodasol neu eu crefydd.
- Ceisio gwybodaeth am amgylchiadau'r cartref.
- Ceisio cael gwybodaeth am fân gamymddwyn, absenoldeb, gallu academaidd, gallu ym maes chwaraeon, y celfyddydau neu unrhyw ffurf arall ar gyflawni neu allu; neu
- Gofyn a yw'r ymgeisydd yn adnabod unrhyw ddisgybl sydd eisoes yn ddisgybl preswyl.

A.19 Os bydd awdurdod derbyn yn penderfynu nad yw ymgeisydd yn addas ar gyfer lle preswyl, **rhaid** iddo roi gwybod i'r rhieni drwy lythyr am y rhesymau dros y penderfyniad ac, fel sy'n wir am wrthod derbyn yn gyffredinol (h.y. ar gyfer lle dydd), am eu hawl i apelio ac â phwy y dylid cysylltu er mwyn cychwyn y broses apêl.

Atodiad B - Fforymau derbyn

B.1 Mae gan fforymau derbyn rôl allweddol o ran sicrhau system dderbyn deg nad yw'n rhoi'r naill blentyn dan anfantais o'i gymharu â'r llall a'i bod yn syml ac yn rhwydd i rieni ei deall. Mae fforymau'n gyfrifol am fonitro'r cydymffurfio â'r Cod hwn ac os ydynt yn meddwl bod y trefniadau derbyn yn annheg neu heb fod yn unol â'r Cod hwn ac os nad oes modd datrys y peth yn lleol, cânt gyfeirio'r mater at Weinidogion Cymru iddynt hwy ei ystyried. Dylid darllen y canllawiau hyn yn unol â Rheoliadau Addysg (Fforymau Derbyn) (Cymru) 2003.

Gofyniad cyfreithiol

B.2 Mae adran 85A Deddf 1998 (fel y'i mewnosodwyd gan adran 46 Deddf Addysg 2002) yn mynnu bod pob ALL yn sefydlu fforwm derbyn. Bydd fforymau derbyn yn cynnig cyfrwng i awdurdodau derbyn a phartïon allweddol eraill sydd â diddordeb drafod effeithiolrwydd y trefniadau derbyn lleol, ystyried sut mae delio â materion derbyn anodd a chynghori awdurdodau derbyn ynglŷn â sut y gellir gwella'u trefniadau. **Rhaid** i awdurdodau derbyn pob ysgol a gynhelir, wrth gyflawni eu swyddogaethau, roi sylw i unrhyw gyngor a gynigir gan y fforwm. Caiff ALL sefydlu fforwm ar y cyd ag ALL arall neu gyda mwy nag un ALL arall i ystyried y trefniadau derbyn mewn mwy nag un ardal awdurdod lleol neu i gynghori yn eu cylch.

Rôl fforymau derbyn

B.3 Mae gan fforymau derbyn rôl allweddol o ran sicrhau system dderbyn deg sy'n hyrwyddo tegwch cymdeithasol, ac, yn unol ag adran 84 Deddf 1998, **rhaid** iddynt weithredu'n unol â'r Cod hwn. Disgrifir rôl fforymau derbyn mewn Rheoliadau²⁶. **Rhaid** i fforymau derbyn:

- Ystyried i ba raddau y mae'r trefniadau derbyn sydd ar gael eisoes a'r rhai a gynigir er budd y plant a'r rhieni yn ardal yr ALL;
- Hyrwyddo cytundeb ynglŷn â materion derbyn;
- Ystyried pa mor gynhwysfawr a hwylus yw'r llenyddiaeth a'r wybodaeth ynglŷn â derbyn a gynhyrchir ar gyfer rhieni gan bob awdurdod derbyn yn ardal y fforwm;

²⁶ Rheoliadau Addysg (Fforymau Derbyn) (Cymru) 2003.

- Ystyried pa mor effeithiol yw'r trefniadau derbyn cydlynol a gynigir gan yr ALL;
- Ystyried sut y gellid gwella'r gweithdrefnau derbyn ac i ba raddau y mae'r nifer a dderbynnir mewn gwirionedd yn cyfateb i'r niferoedd derbyn a gyhoeddwyd;
- Monitro nifer y plant sy'n cyrraedd ardal yr ALL y tu allan i'r rownd derbyn arferol gyda golwg ar hyrwyddo trefniadau ar gyfer rhannu'r plant hynny'n deg ymhlith yr ysgolion lleol, gan ystyried unrhyw safbwynt ynglŷn â'r hyn a fyddai orau gan rieni a fynegwyd yn unol â'r trefniadau a wnaethpwyd dan adran 86(1) Deddf 1998 ac yn unol â'r Cod hwn;
- Hyrwyddo'r trefniadau i blant ag AAA, plant mewn gofal a phlant sydd wedi'u gwahardd o'r ysgol;
- Ystyried unrhyw faterion eraill sy'n codi ynglŷn â derbyn.

B.4 Dylai'r fforymau derbyn ystyried ceisiadau priodol a chynnig dyddiadau ar gyfer pob cais cynradd ac uwchradd yn eu hardal, drwy ymgynghori ag awdurdodau cymdogol fel y bydd yn briodol.

Sicrhau trefn deg

B.5 Wrth gyflawni'r cyfrifoldebau hyn, **rhaid** i'r fforymau derbyn:

- Adolygu pa mor gynhwysfawr, effeithiol a hwylus yw'r cyngor a'r cyfarwyddyd sydd ar gael i rieni gan yr ALLau a'r ysgolion drwy gyfrwng y prospectws cyfansawdd a gyhoeddwyd (gweler paragraff 2.12);
- Cytuno ar drefniadau i sicrhau bod plant a allai fod yn agored i niwed a'r rheini sy'n cyrraedd yr ardal y tu allan i'r rownd derbyn arferol yn cael eu lleoli mewn ysgol cyn gynted â phosibl. Mae plant agored i niwed yn cynnwys y rheini sydd wedi'u gwahardd o'r ysgol, plant sy'n derbyn gofal, troseddwy'r ifanc, plant gydag ALN/ADY a/neu anabledau, plant Sipsiwn neu Deithwyr neu'r plant hynny y mae'n anodd eu lleoli neu sydd ag ymddygiad heriol. Dylid rheoli'r broses o symud plant o'r fath mor gyflym ac mor sensitif â phosibl. Dylai'r fforwm sicrhau bod pob awdurdod derbyn yn yr ardal yn ymwybodol o'r trefniadau y cytunwyd arnynt a dylent eu monitro i sicrhau eu bod yn gweithio'n effeithiol.

- Monitro y cydymffurfir â threfniadau'r Cod Derbyn i Ysgolion, Cod Apelau Derbyn i Ysgolion a deddfwriaeth berthnasol.

Adroddiadau am effeithiolrwydd trefniadau derbyn lleol

B.6 Rhaid i fforymau derbyn ddarparu adroddiad blynyddol cryno a **ddylai** fod ar gael i'r cyhoedd (gan ystyried cyfeirio at ddisgyblion yn ddiennw) ac a **ddylai** gynnwys yr wybodaeth ganlynol yn y fformat a osodir allan yn Atodiad C:

- aelodau'r fforwm;
- dyddiadau cyfarfodydd a gynhaliwyd yn ystod y flwyddyn;
- faint oedd yn bresennol;
- faint o ddymuniadau'r rhieni a wireddwyd;
- faint o apelau derbyn a gafwyd ar gyfer ysgolion yn yr ardal (gan gynnwys gwybodaeth am faint oedd yn llwyddiannus ac yn aflwyddiannus);
- amrywiaeth ethnig a chymdeithasol y disgyblion sy'n mynychu ysgolion yr ardal, gan gynnwys plant Sipsiwn a Theithwyr;
- pa drefniadau derbyn a roddwyd ar waith er budd plant agored i niwed;
- pa mor dda y mae trefniadau derbyn yn ystod y flwyddyn y cytunwyd arnynt yn gweithio a nifer y plant a dderbynnir i bob ysgol dan y trefniadau; a
- chrynodeb byr o'r prif broblemau derbyn yn yr ardal a sut y mae'r fforwm wedi mynd i'r afael â hwy.

B.7 Mae adroddiadau o'r fath yn gyfrwng gwerthfawr er mwyn sicrhau system agored a theg gan ei bod yn **rhaid** i awdurdodau derbyn roi sylw i unrhyw gyngor a gyhoeddir gan y fforwm derbyn. **Dylid** anfon copi o'r adroddiad i Is-adran Rheolaeth ac Effeithiolrwydd Ysgolion Llywodraeth Cynulliad Cymru erbyn 30 Tachwedd bob blwyddyn, a'i ddsbarthu i'r rheini sydd â diddordeb personol mewn sicrhau y diwellir anghenion plant agored i niwed.

Aelodaeth

B.8 Disgrifir aelodaeth graidd fforymau derbyn yn y Rheoliadau ac fe'i dangosir yn y tabl isod:

Aelodau a enwebir gan	Nifer
ALI - unrhyw un o aelodau neu o swyddogion yr awdurdod	1 i 5
Cynrychiolwyr Esgobaethau'r Eglwys yng Nghymru	1 i 3
Cynrychiolwyr Esgobaethau'r Eglwys Gatholig Rufeinig	1 i 3
Ysgolion - cymuned a gwirfoddol a reolir	1 i 3
Ysgolion - sefydledig	1 i 3
Ysgolion - gwirfoddol a gynorthwyr	1 i 3
Cynrychiolwyr rhiant-lywodraethwyr	1 i 3
Cynrychiolwyr y gymuned leol	Hyd at 3

B.9 **Dylai** pawb sy'n cynrychioli ysgol fod yn bennaeth neu'n llywodraethwr (ac eithrio un a benodir i'r ysgol gan yr ALI ac sydd hefyd yn aelod o'r awdurdod). **Dylai'r** fforymau derbyn gynnwys cynrychiolwyr ALLau cyffiniol, lle bydd, er enghraifft, ystyriaethau trawsffiniol sylweddol, neu lle bydd ganddynt gyfraniad i'w wneud. Byddai'r cynrychiolwyr hyn yn ychwanegol at gynrychiolwyr yr ALI cartref.

B.10 Gall aelodaeth graidd pob fforwm ofyn i'r ALI benodi unrhyw un y mae'n ei ystyried yn briodol i gynrychioli buddiannau sylweddol yn y gymuned leol. Er enghraifft, mewn ardaloedd lle ceir crynodiad sylweddol o'r lluoedd arfog, **dylai'r** fforwm wahodd cynrychiolydd o luoedd y DU, a lle bo hynny'n briodol, **dylid** penodi cynrychiolwyr grwpiau ffydd nad ydynt eisoes wedi'u cynrychioli, a grwpiau lleiafrifoedd ethnig.

B.11 Os bydd y fforwm yn meddwl y byddai'n fuddiol penodi aelodau ychwanegol i gynrychioli buddiannau unrhyw garfan yn y gymuned leol, **dylai'r** ALI benodi aelodau o'r fath. Er enghraifft, lle bydd y fforwm yn ystyried materion sy'n ymwneud â derbyn plant sy'n derbyn gofal, **dylai** ofyn i'r ALI benodi swyddogion o'r ALI sy'n arbenigwyr ym maes gofal cymdeithasol plant. Lle bydd angen ymchwilio i fater penodol a'i ystyried yn fwy manwl, **dylai'r** ALI greu gweithgor (ac nid oes angen i hwn gynnwys aelodau'r fforwm) i wneud y gwaith hwn ac adrodd yn ôl i'r fforwm.

Cyfnod Gwasanaeth

B.12 Penodir aelodau craidd ac aelodau ysgolion y fforwm am gyfnod na fo'n hwy na 4 blynedd, ac wedi hynny, byddant yn gymwys i'w hailbenodi. Penodir aelodau eraill y fforwm ar y telerau a bennir gan yr aelodau craidd, gan gynnwys a ydynt yn gymwys i'w hailbenodi ar ddiwedd eu cyfnod ai peidio. **Dylid** adolygu aelodaeth y fforwm ym mis Medi bob blwyddyn. Os bydd aelod ysgol yn rhoi'r gorau i fod yn bennaeth neu'n llywodraethwr ysgol, ni chânt barhau'n aelod o'r fforwm yn rhinwedd hynny.

B.13 Caiff yr ALI hefyd sefydlu is-bwyllgorau i gynorthwyo'r fforwm wrth iddo gyflawni ei swyddogaethau. Gall is-bwyllgorau fod yn briodol ar gyfer ystyried materion cynradd ac uwchradd ar wahân, neu, os yw'r ardal dan sylw'n ardal eang a bod ardaloedd o'i mewn sydd â phatrymau derbyn gwahanol i'w gilydd, gallai is-bwyllgorau ar wahân ystyried materion ym mhob ardal, cyn dod â hwy yn ôl gerbron y prif fforwm i'w trafod.

Gweithdrefn ar gyfer cyfarfodydd a phenodi swyddogion

B.14 Yn ôl y Rheoliadau, rhaid i fforymau gyfarfod o leiaf ddwywaith y flwyddyn, ond yr aelodau craidd eu hunain sy'n pennu'r weithdrefn ar gyfer y cyfarfodydd. **Dylid** rhoi 7 diwrnod gwaith o rybudd o leiaf i bob aelod o'r fforwm ynglŷn ag amser a dyddiad y cyfarfod gan roi unrhyw ddogfennau perthnasol iddynt ar gyfer y cyfarfod hwnnw 7 diwrnod ymlaen llaw. **Rhaid** i'r fforwm benodi Cadeirydd a Dirprwy Gadeirydd, a gall y rheini fod yn aelodau o'r fforwm neu beidio, ynghyd ag Ysgrifennydd i gynnull ei gyfarfodydd.

Cyhoeddi cyngor a gwrthwynebu

B.15 **Dylai** fforymau derbyn geisio sicrhau consensws ymhlith yr aelodau i gyd yn hytrach na dibynnu ar farn y mwyafrif ac ni **ddylai** ond gyhoeddi cyngor sy'n cynrychioli'r safbwyntiau y mae'r fforwm i gyd yn gytûn arnynt.

B.16 **Rhaid** i'r ALL , fan leiaf, gyhoeddi cyngor y fforwm yn adran derbyn-i-ysgolion ei wefan ac anfon copïau i bob awdurdod derbyn yn yr ardal. **Dylai'r** cyngor hefyd gael ei gynnwys yn y prospectws cyfansawdd a gyhoeddir gan yr ALL bob blwyddyn i rieni.

Atodiad C - Adroddiad blynyddol y fforwm derbyn

A fydddech cystal â dychwelyd yr adroddiad gorffenedig erbyn
30 Tachwedd bob blwyddyn i:

Is-adran Rheolaeth ac Effeithiolrwydd Ysgolion
Yr Adran Plant, Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau
Llywodraeth Cynulliad Cymru
Trydydd Llawr, Parc Cathays
Caerdydd, CF10 3NQ

SchoolsManagementDivision3@wales.gsi.gov.uk

Enw, cyfeiriad a manylion cyswllt yr awdurdod derbyn:

Ysgrifennydd y fforwm: _____

Presenoldeb ac aelodau'r fforwm

Enw	Swydd	Cyfnod yn bresennol
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		

Dyddiadau cyfarfodydd a phresenoldeb

	Dyddiad	Nifer a oedd yn bresennol
Cyfarfod cyntaf		
Ail gyfarfod		

Y Cod Derbyn i Ysgolion
Dogfen Cod Statudol
Rhif: 002/2009
Dyddiad Cyheoddi:
Gorffennaf 2009

Amlinellwch pa drefniadau derbyn a roddwyd ar waith i wasanaethu buddiannau plant agored i niwed

Eglurwch i ba raddau y mae'r trefniadau derbyn y cytunwyd arnynt wedi gweithio yn ystod y flwyddyn a faint o blant sy'n cael eu derbyn i bob ysgol dan y trefniadau

Rhowch grynodeb o'r prif broblemau derbyn yn yr ardal a sut y mae'r fforwm wedi mynd i'r afael â hwy

Atodiad D - Deddfwriaeth berthnasol arall

D.1 Isod, sonnir am y ddeddfwriaeth sylfaenol sydd fwyaf perthnasol i benderfyniadau. **Rhaid** i awdurdodau derbyn, dyfarnwyr, paneli apêl, ALLau ac ysgolion gydymffurfio â'r ddeddfwriaeth berthnasol, yn ogystal â gweithredu'n unol â darpariaethau'r Cod hwn a dilyn ei ganllawiau. Nod yr wybodaeth sydd yma yw cyfeirio pobl at y gyfraith berthnasol; nid yw'n ceisio darparu arweiniad diffiniol ynglŷn â dehongli'r gyfraith: mater i'r llys yw hynny.

Y Ddeddf Gwahaniaethu ar sail Rhyw

D.2 Dan Ddeddf Gwahaniaethu ar sail Rhyw 1975, **rhaid** i awdurdodau derbyn **beidio** â gwahaniaethu rhwng bechgyn a merched wrth iddynt eu derbyn i ysgol ac eithrio lle bydd yr ysgol dan sylw'n ysgol un rhyw. **Rhaid peidio** â defnyddio'r trefniadau derbyn ar gyfer ysgol i'r ddau ryw i sicrhau cyfran benodedig o fechgyn neu ferched yn yr ysgol, oherwydd y gallai hyn fod yn groes i'r Ddeddf, sy'n mynnu bod gan ymgeisydd benyw bob amser yr un cyfle o lwyddo ag ymgeisydd gwryw, a'r gwrthwyneb.

Y Ddeddf Cysylltiadau Hiliol

D.3 Mae Deddf Cysylltiadau Hiliol 1976 yn ei gwneud yn anghyfreithlon i awdurdodau derbyn wahaniaethu yn erbyn ymgeiswyr ar sail hil, lliw, cenedligrwydd neu darddiad cenedlaethol neu ethnig. Mae'r Ddeddf honno, fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Cysylltiadau Hiliol (Diwygio) 2000, yn ei gwneud yn ddyletswydd ar gyfrff cyhoeddus, gan gynnwys ALLau ac ysgolion, hyrwyddo cydraddoldeb rhwng hiliau. **Rhaid** iddynt roi sylw i'r angen i ddileu gwahaniaethu anghyfreithlon ar sail hil; hyrwyddo cydraddoldeb cyfle; a hyrwyddo cysylltiadau da rhwng pobl o wahanol grwpiau hil. Mae gan gyfrff llywodraethu ysgolion ddyletswyddau penodol dan Erthyglau 3(1), 3(2), 3(3), a 3(5) Gorchymyn Deddf Cysylltiadau Hiliol 1976 (Dyletswyddau Statudol) 2001. **Dylai** fod gan gyfrff llywodraethu ddatganiad ysgrifenedig o'u polisi ar gyfer hyrwyddo cydraddoldeb rhwng yr hiliau. **Rhaid** i ALLau hefyd gyhoeddi cynllun cydraddoldeb hiliol, sy'n cynnwys dyletswyddau tebyg i asesu a monitro effeithiau eu polisiâu, gan gynnwys monitro'r trefniadau derbyn i ysgolion. Anogir ALLau i ddefnyddio unrhyw gynllun cydlynol ar gyfer dyrannu lleoedd i ysgolion, at y diben monitro hwn.

Y Ddeddf Hawliau Dynol

D.4 Dan Ddeddf Hawliau Dynol 1998 mae addysg yn hawl. Nid yw'r hawl hon yn ymestyn i sicrhau lle mewn ysgol benodol. Fodd bynnag, mae angen i awdurdodau derbyn ystyried rhesymau rhieni dros fynegi'r hyn a fyddai orau ganddynt pan fyddant yn penderfynu ynglŷn â dyrannu lleoedd mewn ysgolion, er mwyn rhoi sylw i hawliau rhieni dan y Ddeddf, er na fydd hyn o anghenraid yn arwain at ddyrannu lle. Gallai'r rhain gynnwys, er enghraifft, hawl y rhieni i sicrhau bod addysg eu plentyn yn cydymffurfio â'u hargyhoeddiad crefyddol neu athronyddol hwy eu hunain (cyn belled â bod hynny'n gydnaws â darparu hyfforddiant effeithlon ac osgoi gwariant cyhoeddus afresymol).

Deddfau Gwahaniaethu ar sail Anabledd 1995 a 2005

D.5 Dan Ddeddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd 1995 mae'n ddyletswydd ar awdurdodau derbyn beidio â gwahaniaethu yn erbyn plant anabl a darpar ddisgyblion anabl o ran mynediad at addysg. Yn y ddeddfwriaeth, rhoddir sylw penodol i dair agwedd wahanol ar drefniadau derbyn. **Rhaid** i awdurdodau derbyn **beidio** â gwahaniaethu yn erbyn plentyn anabl:

- O ran y trefniadau a wnânt ar gyfer derbyn disgyblion i'r ysgol; neu
- O ran y telerau y maent yn eu defnyddio'n sail ar gyfer cynnig derbyn plentyn anabl i'r ysgol; a
- Thrwy wrthod derbyn cais am le neu drwy beidio â derbyn cais am le'n fwriadol.

D.6 Rhoddir mwy o arweiniad ar hyn yng Nghod Ymarfer y Comisiwn Hawliau Anabledd.

D.7 Dan Ddeddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd 2005, mae'n ddyletswydd ar gyrff cyhoeddus, gan gynnwys ysgolion ac ALLau, wrth iddynt gyflawni eu swyddogaethau, roi sylw dyledus i'r angen i:

- hyrwyddo cydraddoldeb cyfle i bobl anabl;
- dileu gwahaniaethu anghyfreithlon;
- dileu aflonyddu sy'n gysylltiedig ag anabledd;
- hyrwyddo agweddau cadarnhaol at bobl anabl;

- annog pobl anabl i gyfranogi mewn bywyd cyhoeddus; ac
- ystyried anabledau pobl anabl hyd yn oed pan fydd hynny'n golygu triniaeth fwy ffafriol.

D.8 **Rhaid** i ALLau ac ysgolion gynhyrchu a chyhoeddi Cynllun Cydraddoldeb Anabledd yn dangos sut y maent yn bwriadu cydymffurfio â'r ddyletswydd gyffredinol i hyrwyddo cyfle cyfartal ar gyfer disgyblion a staff anabl ac ar gyfer y rheini y maent yn darparu gwasanaethau ar eu cyfer. Mae gofyn iddynt hefyd lunio adroddiad blynyddol ynglŷn â'r cynnydd a wnaed o ran rhoi'r cynllun gweithredu sydd yn y cynllun ar waith, ynglŷn ag effaith y cynnydd hwn, ond hefyd ynglŷn â'r camau y gall ddal fod angen iddynt eu cymryd. Mae'r ddyletswydd yn berthnasol i bob ysgol sy'n cael arian cyhoeddus ac i ALLau o fis Ebrill 2007 ymlaen. Mae'r Cynllun Cydraddoldeb Anabledd yn ymwneud â holl weithgareddau ALLau neu ysgolion ac felly mae'n berthnasol i dderbyn plant i ysgolion.

Deddf Cydraddoldeb 2006

D.9 Mae adran 49 Deddf Cydraddoldeb 2006 yn cynnwys darpariaethau ar gyfer ysgolion. Dan y darpariaethau hynny, ni cheir defnyddio meini prawf ar gyfer gor-alw sy'n seiliedig ar ffydd ond ar gyfer yr ysgolion hynny sydd wedi'u dynodi'n ysgolion crefyddol eu cymeriad. Mae'n anghyfreithlon i unrhyw ysgol arall gynnwys meini prawf o'r fath wrth benderfynu ynglŷn â derbyn plant. Mae canllawiau ynglŷn â'r meini prawf sy'n seiliedig ar ffydd sy'n dderbyniol ar gyfer gor-alw i'w gweld ym mharagraffau 2.39 i 2.41 y Cod hwn.

Atodiad E - Ffurflen gais enghreifftiol

Mae hon yn ffurflen gais enghreifftiol a dylid ei haddasu i adlewyrchu anghenion yr awdurdod derbyn.

Enw a chyfeiriad yr Awdurdod Derbyn

Cais am le mewn ysgol [Babanod/lau/Cynradd/Uwchradd]

(DS: Dylid darparu ffurflenni ar wahân ar gyfer pob blwyddyn derbyn berthnasol.)

Darllenwch y ffurflen hon yn ofalus os gwelwch yn dda gan roi cynifer o fanylion ag y bo modd wrth ei llenwi. Defnyddir yr wybodaeth a rowch i ddyrannu lle mewn ysgol i'ch plentyn.

1. Enw llawn y plentyn [1]

2. Dyddiad geni'r plentyn

3. Rhyw'r plentyn G/B

4. Man preswyllo'r plentyn, gan gynnwys y cod post [2]

5. Enw/enwau'r rhiant/rhieni [3]

6. Cyfeiriad a rhif ffôn y rhiant/rhieni

Ffoniwch [enw'r unigolyn] ar [rhif ffôn] i gael gwybodaeth am eich dalgylch, ysgolion cyfrwng Cymraeg a Saesneg ac ysgolion yr Eglwys Gatholig Rufeinig a'r Eglwys yng Nghymru. [4]

7. Nodwch isod yr ysgol/ysgolion sydd orau gennych (yn nhrefn eich dewis); cewch ddewis mwy nag un a rhoi rheswm dros eich dewis/dewisiadau. [5]

i. _____

ii. _____

iii. _____

*Nid yw dweud pa ysgol/ysgolion sydd orau gennych yn gwarantu lle yn yr ysgol o'ch dewis, ond bydd eich plentyn yn cael blaenoriaeth dros blant **nad** yw eu rhieni wedi dweud mai'r ysgol honno sydd orau ganddynt. Os nad ydych yn dweud pa ysgol fyddai orau gennych, neu os byddwch yn cyflwyno'r ffurflen hon yn hwyr bydd yn llai tebygol y caiff eich plentyn fynychu eich dewis ysgol.*

8. A yw'r plentyn yn Blentyn sy'n Derbyn Gofal? Ydyw/Nac ydyw. Os ydyw, nodwch enw'r rhiant corfforaethol hefyd. [6]

9. A oes gan y plentyn ddatganiad AAA sy'n enwi ysgol? Oes/Nac oes. Os oes, pa ysgol a enwir? [7]

10. Rhowch enwau a dyddiadau geni brodyr a chwiorydd y plentyn sydd eisoes yn mynychu'r ysgol/ysgolion o'ch dewis. [8]

Enw _____ Dyddiad _____ Ysgol _____
Geni

Enw _____ Dyddiad _____ Ysgol _____
Geni

11. Rhowch enw ysgol fabanod/iau/gynradd bresennol y plentyn. [9]

12. Nodwch amgylchiadau meddygol arbennig eich plentyn, os oes rhai. [10]

13. A yw'r plentyn wedi cael ei fedyddio? Ydyw/Nac ydyw. Os ydyw, rhowch gopi o'r dystysgrif fedydd gyda'r ffurflen hon. [11]

14. A yw'r plentyn/ A yw rhieni'r plentyn yn aelodau cymunol yn Eglwys X? Ydynt/Nac ydynt. Os ydynt, rhowch ddatganiad cefnogol gyda'r ffurflen hon gan yr offeiriad/y gweinidog neu rywun arall sy'n cynrychioli'r Eglwys. [12]

*Os bydd llai o geisiadau ar gyfer eich dewis ysgol na'r nifer o leoedd sydd ar gael, neu os bydd yr un nifer o geisiadau ag sydd o leoedd, derbynnir **pob** ymgeisydd. **Fodd bynnag**, os bydd mwy o geisiadau ar gyfer eich dewis ysgol na nifer y lleoedd sydd ar gael, defnyddir yr wybodaeth a rowch isod i bennu blaenoriaeth eich plentyn ar gyfer lle yn unol â'r meini prawf ar gyfer gor-alw, sef:*

[Rhestr o'r meini prawf ar gyfer gor-alw.]

Os na fydd eich cais i'ch dewis ysgol yn llwyddiannus, byddwn yn ystyried eich ail ddewis ar gyfer eich plentyn.

Rhaid dychwelyd y ffurflen hon at [enw] yn [cyfeiriad] erbyn [dyddiad]. [13] Ystyrir ceisiadau a dderbynnir erbyn y dyddiad hwn gyda'i gilydd a dyrennir y lleoedd.

Llofnod _____ **Rhiant**

Dyddiad _____

Nodiadau

1. Nid yw'n briodol gofyn am "Enw bedydd" gan nad yw pob ymgeisydd o anghenraid wedi'i fedyddio.
2. Lle bydd angen, mae'n bosibl y bydd yr awdurdod yn dweud bod angen tystiolaeth o'r man preswyllo.
3. O ran person ifanc neu blentyn, mae'r term 'Rhiant' yn cynnwys unrhyw un nad yw'n rhiant ond sy'n ysgwyddo cyfrifoldeb neu ofal rhiant dros y plentyn.
4. Rhowch enw a rhif ffôn y sawl sydd â gwybodaeth am ddalgylch ysgolion Cymraeg/Saesneg/enwadol.
5. Ni chewch gyfyngu ar nifer y dewisiadau y caiff rhiant eu rhestru.
6. Rhaid i'r awdurdod derbyn perthnasol gymeradwyo pob cais a wneir ar ran Plant sy'n Derbyn Gofal.
7. Os enwir ysgol mewn datganiad AAA, mae'n ddyletswydd ar yr awdurdod derbyn dderbyn y plentyn i'r ysgol honno.
8. Ni chewch ofyn am fanylion brodyr a chwiorydd oni bydd cysylltiad brawd a chwaer yn un o'r meini prawf ar gyfer gor-alw sydd yn eich trefniadau derbyn. Dylech egluro yn eich trefniadau derbyn sut y bwriadwch ddiffinio 'brodyr a chwiorydd' e.e. brodyr a chwiorydd llawn, hanner brodyr a chwiorydd, rhai a fabwysiedir a brodyr a chwiorydd maeth. Ni chaiff y maen prawf hwn gynnwys perthnasau sydd wedi mynychu'r ysgol yn y gorffennol.
9. Dim ond os oes system ysgolion bwydo ar waith y ceuwch ofyn am ysgol flaenorol y plentyn.
10. Dim ond os yw'r meini prawf ar gyfer gor-alw'n rhoi'r flaenoriaeth i blant dan amgylchiadau meddygol y ceuwch ofyn y cwestiwn hwn.
11. Dim ond os yw eich meini prawf ar gyfer gor-alw'n rhoi'r flaenoriaeth i blant a fedyddiwyd yn ffydd yr ysgol y ceuwch ofyn y cwestiwn hwn.
12. Dim ond os yw eich meini prawf ar gyfer gor-alw'n rhoi'r flaenoriaeth i blant sydd eu hunain, neu y mae eu rhieni, yn aelodau cymuno yn yr Eglwys a enwir y ceuwch ofyn y cwestiwn hwn.
13. Rhowch enw a chyfeiriad y sawl y dylid anfon ffurflenni derbyn ato.

Atodiad F - Dogfennau Cysylltiedig

- Apelau Derbyniadau Ysgolion: Cod Ymarfer Cynulliad Cenedlaethol Cymru
- Cod Apelau Derbyn i Ysgolion
- Cod Ymarfer Anghenion Addysgol Arbennig
- Cod Ymarfer y Comisiwn Hawliau Anabledd
- Canllawiau ar gyfer Cyrff Llywodraethu ar Bolisiau Gwisg Ysgol ac Edrychiad Disgyblion - Cylchlythyr Rhif 006/2008 Llywodraeth Cynulliad Cymru
- Deddf Addysg 1996
- Deddf Addysg 2002
- Deddf Addysg a Sgiliau 2008
- Deddf Addysg ac Arolygiadau 2006
- Deddf Cydraddoldeb 2006
- Deddf Cysylltiadau Hiliol (Diwygio) 2000
- Deddf Cysylltiadau Hiliol 1976
- Deddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd 1995
- Deddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd 2005
- Deddf Gwahaniaethu ar sail Rhyw 1975
- Deddf Hawliau Dynol 1998
- Deddf Plant 1989
- Deddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998
- Derbyniadau i Ysgolion: Cod Ymarfer y Swyddfa Gymreig
- Gorchymyn Deddf Cysylltiadau Hiliol 1976 (Dyletswyddau Statudol) 2001
- Gorchymyn Dynodi Ysgolion Sydd â Chymeriad Crefyddol (Cymru) 2007
- Hyrwyddo Cydraddoldeb Anabledd mewn Ysgolion
- Mesur Capasiti Ysgolion yng Nghymru
- Mesur Teithio gan Ddysgwyr (Cymru) 2008
- R v Rotherham Metropolitan Council ex parte Clark and others (1997) EWCA Civ 2768
- Rheolau Mewnfudo
- Rheoliadau Addysg (Cymwysterau Athrawon Ysgol) (Cymru) 2004

- Rheoliadau Addysg (Derbyn Plant sy'n Derbyn Gofal) (Cymru) 2009
- Rheoliadau Addysg (Fforymau Derbyn) (Cymru) 2003
- Rheoliadau Addysg (Gwrthwynebiadau i Drefniadau Derbyn) (Cymru) 2006
- Rheoliadau Addysg (Gwybodaeth Ysgolion) (Cymru) 2002
- Rheoliadau Addysg (Maint Dosbarthiadau Babanod) (Cymru) (Diwygio) 2009
- Rheoliadau Addysg (Maint Dosbarthiadau Babanod) (Cymru) 1998
- Rheoliadau Addysg (Meysydd Perthnasol i Ymgynghori â hwy ynglŷn â Threfniadau Derbyn) 1999
- Rheoliadau Addysg (Penderfynu Trefniadau Derbyn) (Cymru) 2006
- Rheoliadau Addysg (Trefniadau Apelau Derbyn) (Cymru) 2005
- Rheoliadau Addysg (Trefniadau Apelau Derbyn) (Cymru) (Diwygio) 2009
- Rheoliadau Lleoli Plant (Cymru) 2007
- Rheoliadau Llywodraethu Ysgolion a Gynhelir (Cymru) 2005
- Rheoliadau Ysgolion Newydd (Derbyniadau) (Cymru) 2006
- Symud Ymlaen - Addysg i Sipsiwn-Teithwyr
- Tuag at Fywyd Sefydlog a Dyfodol Gwell

Atodiad G - Cychwyn

Darpariaeth	Dod i rym
Galluogi pobl ifanc i fynegi dewis cyntaf ar gyfer addysg chweched dosbarth (paragraff 2.1).	Yng nghyswllt derbyniadau ar gyfer blwyddyn ysgol 2010/11.
Un dyddiad cynnig ac un dyddiad dychwelyd ar gyfer ffurflenni cais (paragraff 2.22).	Yng nghyswllt y trefniadau derbyn ar gyfer 2011/12.
Rhoi'r flaenoriaeth uchaf i blant sy'n derbyn gofal mewn trefniadau derbyn a gyhoeddwyd (paragraff 2.27). Sylwer: daw darpariaethau eraill sy'n berthnasol i blant sy'n derbyn gofal i rym ar unwaith.	Yng nghyswllt y trefniadau derbyn ar gyfer 2010/11.
Diwygio'r trefniadau derbyn a gyhoeddwyd lle mae angen yn unol â'r cyfarwyddyd ym Mhennod 2.	Yng nghyswllt y trefniadau derbyn ar gyfer 2011/12.

Geirfa

Ardal berthnasol

O fewn ardal yr ysgol (a bennir gan ei ALI ac yna'i hadolygu bob dwy flynedd) rhaid i'r awdurdod derbyn ar gyfer yr ysgol honno ymgynghori â phob ysgol arall ynghylch eu trefniadau derbyn.

Awdurdod derbyn

Y corff sy'n gyfrifol am bennu trefniadau derbyn ysgol a'u rhoi ar waith. Ar gyfer ysgolion cymunedol neu ysgolion gwirfoddol a reolir, yr ALI yw'r awdurdod derbyn; ac ar gyfer ysgolion sefydledig neu ysgolion gwirfoddol a gynorthwyir, corff llywodraethu'r ysgol yw'r awdurdod derbyn.

Bandio

System o feini prawf ar gyfer gor-alw lle bydd yr holl blant sy'n gwneud cais am le mewn ysgol sy'n bandio plant yn cael eu rhoi mewn bandiau gallu ar sail eu perfformiad mewn prawf neu asesiad arall. Yna, dyrennir y lleoedd er mwyn i'r plant sy'n cael eu derbyn gan yr ysgol naill ai adlewyrchu proffil gallu'r plant hynny sy'n gwneud cais i'r ysgol, y plant hynny sy'n gwneud cais i grŵp o ysgolion sy'n bandio ar y cyd, proffil gallu'r ALI neu'r proffil gallu cenedlaethol.

Cyfyngiad ar faint dosbarth babanod

Mae Deddf 1998 yn mynnu bod plant 5, 6 a 7 oed yn cael eu haddysgu mewn dosbarthiadau lle na cheir mwy na 30 disgybl yr athro/athrawes.

Cyrff llywodraethu

Cyrff corfforaethol yw cyrff llywodraethu ysgolion sy'n gyfrifol am gynnal ysgolion gyda golwg ar hyrwyddo safonau cyflawni addysgol uchel. Mae gan gyrff llywodraethu dair rôl allweddol: pennu'r cyfeiriad strategol, sicrhau atebolrwydd a monitro a gwerthuso. Cyrff llywodraethu yw'r awdurdodau derbyn mewn ysgolion gwirfoddol a gynorthwyir ac ysgolion sefydledig.

Cytundebau cartref-ysgol

Datganiad sy'n esbonio: nodau a gwerthoedd yr ysgol; cyfrifoldebau'r ysgol tuag at ei disgyblion sydd o oedran ysgol gorfodol; cyfrifoldebau rhieni'r disgybl; a beth y mae'r ysgol yn ei ddisgwyl gan ei disgyblion. Nid yw'n dderbyniol mynnu llofnod ar gytundeb cartref-ysgol fel amod ar gyfer derbyn plentyn i ysgol.

Dalgylch

Ardal ddaearyddol ac o'i mewn gellir rhoi blaenoriaeth i blant ar gyfer eu derbyn i ysgol. Mae dalgylch yn rhan o drefniadau derbyn ysgol ac felly, **rhaid** ymgynghori yn ei gylch, penderfynu arno a'i gyhoeddi yn yr un modd ag a wneir ar gyfer trefniadau derbyn eraill. Caiff ysgolion gwirfoddol a gynorthwyr ddewis diffinio'u dalgylch drwy gyfeirio at ffin y plwyf. **Rhaid** gwneud hyn yn glir.

Eithriadau i faint dosbarthiadau babanod

Eithriadau penodol yw'r rhain i'r gofyniad statudol **na chaiff** dosbarthiadau babanod fod yn fwy na 30 disgybl i bob athro/athrawes. Dyma'r eithriadau: derbyn plant sy'n derbyn gofal y tu allan i'r rownd derbyn arferol; derbyn disgyblion nad oes ysgol arall a gynhelir ar gael ar eu cyfer yn yr ardal; plant a dderbynnir drwy apêl; plentyn y gwrthodwyd lle iddo yn y lle cyntaf drwy gamgymeriad; a disgyblion y mae ganddynt ddatganiad AAA sy'n enwi'r ysgol. Ym mhob un o'r achosion hyn, dim ond ar gyfer y flwyddyn ysgol honno y caiff y dosbarth barhau i dorri'r gofyniad statudol; **rhaid** cymryd camau addasu er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio â'r rheoliadau ynglŷn â maint dosbarthiadau yn y blynyddoedd wedi hynny.

Fforwm derbyn

Corff statudol lleol sy'n gyfrifol am gydlynu effeithiolrwydd a thegwch y trefniadau derbyn lleol. Mae'n cynnwys cynrychiolwyr awdurdodau derbyn ac ysgolion, esgobaethau, y gymuned leol a llywodraethwyr sy'n rhieni.

Gosod amodau

Maen prawf ar gyfer gor-alw sy'n pennu amodau sy'n effeithio ar y flaenoriaeth a roddir i gais, er enghraifft ystyried dewisiadau eraill neu roi'r flaenoriaeth i deuluoedd sy'n cynnwys math arbennig o ysgol yn eu dewisiadau eraill (e.e. lle mae'r ysgolion eraill o'r un enwad crefyddol). Gwaherddir gosod amodau yn y Cod hwn.

Meini prawf ar gyfer gor-alw

Rhestr o'r meini prawf y mae'n **rhaid** i awdurdod derbyn eu mabwysiadu ar gyfer ei ysgol(ion) ond dim ond pan fydd gor-alw am leoedd mewn ysgolion, er mwyn cynnig lleoedd i blant. Ar ôl penderfynu ar y meini prawf ar gyfer derbyn, gan gynnwys y nifer a dderbynnir, **rhaid** i'r ysgol eu cyhoeddi a hefyd rhaid eu cyhoeddi ym mhrosbectws cyfansawdd yr ALI 6 wythnos fan leiaf cyn i'r rhieni fynegi'r hyn sydd orau ganddynt.

Nifer derbyn

Nifer y lleoedd mewn ysgol y mae'n **rhaid** i'r awdurdod derbyn eu cynnig ym mhob grŵp oedran perthnasol ysgol y mae'n awdurdod derbyn drosti. Mae niferoedd derbyn yn rhan o drefniadau derbyn ysgol, a **rhaid** ymgynghori ynghylch y rhain ynghyd ag ynghylch gweddill trefniadau derbyn ysgol a'u cyhoeddi gyda'r trefniadau hynny ym mhrosbectws yr ysgol ac ym mhrosbectws cyfansawdd yr ALI.

Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru

Gwasanaeth annibynnol, diduedd am ddim sy'n ymchwilio i gwynion gan y cyhoedd eu bod wedi dioddef caledi neu anghyfiawnder drwy gamweinyddiaeth neu fethiant gwasanaeth gan gorff cyhoeddus yng Nghymru.

Plant dan ofal cyhoeddus; Plant sy'n derbyn gofal; Plant mewn gofal

Plant sydd dan ofal ALL fel y diffinnir hynny yn adran 22 Deddf Plant 1989. O ran deddfwriaeth derbyn plant i'r ysgol, dim ond os yw'r ALL yn cadarnhau y bydd plentyn mewn gofal cyhoeddus pan gaiff ei dderbyn i ysgol y caiff ei ystyried yn 'blentyn sy'n derbyn gofal'.

Prosbectws cyfansawdd

Y probiectws y disgwylir i ALL ei gyhoeddi o leiaf chwe wythnos cyn i rieni fynegi pa ysgolion fyddai orau ganddynt. **Rhaid** i'r probiectws hwn gynnwys trefniadau derbyn manwl pob ysgol a gynhelir yn yr ardal (gan gynnwys y niferoedd derbyn a'r dalgylchoedd a'r broses dderbyn a amserlennwyd).

Rhiant corfforaethol

Yr ALL yng Nghymru sy'n gyfrifol am wneud cais i dderbyn i ysgol ar ran plant sy'n derbyn gofal/plentyn mewn gofal.

Targed maint dosbarthiadau iau

Mae gan Lywodraeth Cynulliad Cymru darged o sicrhau bod plant rhwng 7 ac 11 oed yn cael eu haddysgu mewn dosbarthiadau lle na cheir mwy na 30 disgybl yr athro/athrawes.

Trefniadau derbyn

Y weithdrefn gyffredinol, yr arferion a'r meini prawf ar gyfer gor-alw a ddefnyddir wrth benderfynu ynglŷn â dyrannu lleoedd mewn ysgolion.

Y Cod Derbyn i Ysgolion
Dogfen Cod Statudol
Rhif: 002/2009
Dyddiad Cyheoddi:
Gorffennaf 2009